

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with a traditional marbled paper pattern, specifically a 'stone' or 'shell' pattern, featuring large, irregular, light-colored spots (beige and cream) set against a dark, rich brown background. The marbling is dense and intricate. On the left side, the spine of the book is visible, bound in a dark, textured material, possibly black leather or cloth. A vertical strip of translucent, aged tape is applied to the spine, extending from the top to the bottom. At the top of the spine, there is a small, rectangular, light-colored paper label. Near the bottom of the spine, there is a larger, rectangular, light-colored paper label with a double-line border. This label contains handwritten text in black ink, which appears to be 'L 6 n' on the top line and '1803' on the bottom line. The overall appearance is that of a well-used, historical volume.

L 6 n
1803

1999

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օ Ս Մ Ա Ն Ե Ա Ն

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ե Ա Լ

7 ՁԻԼՀԻՃՃԷ 1293 (11/23 ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ 1876)

Կ. ՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ (ԼՍ. ԹԻԻՐԲԻ)

1876

1876

ՍՈՒՐԵԹԻ ՄԻՒՆԻՑԷՅԻ

ԽԱԹԹԸ ՀԻՒՄԱԵՈՒՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ

ԿԱՅՄԵՐԱԿԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

Վէրքի մեալխեմիբիմ
Միտհաթ բաշա,

Իմ մեծաշուք Վէրքիա
Միտհաթ Փաշա,

Տէվլէթի Ալիյեմիդին
սիր զեմանլերտէն պերու,
գուվլէթինէ արիզ օլան
թէտէննիեաթ, զալայիլի
խտրիճի յետէն զիեատէ, տա-
խիլէն իտարէ յի ումուրտէ,
թարիբը միւսթեգիմտէն
(տողրու) ինհիրաֆ (մէյլ իթ-
մէք) օլունմասընտան, վէ թէ-
պաանըն հիւքիւմէթի մէթ-
պուալարընտան, էմնի յէթլէ-
րինէ քեֆալէթ իտէճէք էս-
պապըն, մայիլի ինհիթաթ (ա-
շաղըրանմազ) օլմասընտան
նէշէթ իթմէքլէ, վալիտի
մաճիտիմ մէրհում Ապտիւլ-
Մէճիտ իտան, մուգատտիմէ-
յի իպահաթ, վէ ահքեանը
մուգատտէսէ յի Շէրի շէրի-
ֆէ մուվաֆըզ օլարադ, ու-
մումուն էմնի յէթի ճան, մալ
վէ ըրզ վէ նամուսունը մու-

Մեր Տէրութեան զօ-
րութիւնը ժամանակաւ կը-
նալու վրայ էր = Ասոր պատ-
ճառն արտաքին խնդիրները
չէին, այլ ներքին գործոց
վարչութեան մէջ ուղիղ ճան-
քէ խտայումն էր, որով
իշխանութեան վրայ հպա-
տակաց վստահութեան կա-
պերը թուլցած էին =

Այս պատճառաւ, իմ Օ-
գոստախառ Հայրս, հանգուց-
եալ Սուլթան Ապտիւլ Մէ-
ճիտ, բարեկորոգմանց սկիզբ
մը շնորհէր էր, « Թանդիմա-
թը », որ Շէրիի նուիրական
տրամադրութեանց | համա-
ձայն ամենուն կեանքը, ինչքն
ու պատիւը կ'երաշխաւորէր =

Թանդիմաթի փրկաւէտ
արդեամբն է որ Պետութիւնը

28. 1810 4/803. 60

լին օրնագ իւզրէ, Թան-
 դիմաթ խաթթընը իրան իթ-
 միչ իտի. իչթէ պու կիւնէ
 գատար տայիրէյի էմնիյէթ-
 տէ օրարագ եաշատըրըրը,
 վէ օլ էմնիյէթէ խաթթիւա-
 տէն, պէրվէճճի սէրպէսթի,
 թէտթի (մէշղուլ օրնագ)
 խաղէն էֆթեար վէ արանըն
 (բէյլէրին) սէմէրէսի օրնագ
 իւզրէ, պու կիւն, իչպու
 գանուըն էսասիյի վազ վէ
 իրանա մուվաֆֆազըյէթի-
 միզ, թանդ խնաթը մէզբիւ-
 բէնին, ասարը խայրիյէսի
 ճիւմլէսինատէն օրնաղլէ, մէր-
 հումը միւշարիլէյճին նամընը
 վէ մուվաֆֆազըյէթիւրի-
 նի, իչպու եէվմի մէսուտատէ,
 պիլխասատէ իրատ, վէ բէնտի-
 լէրինի մուհէիի տէվլէթ
 իւնխանըյըս եատ իտէրիւ =

Թանդ խնաթըն ավանը
 թէէսիյսի, զէմանըրըրն
 խաթթատա վէ իլճատթընա
 մուվաֆրգ օլսա իտի, շխնտի
 նէշը իթտիկիմիզ գանուընը
 էսասի ահթեամընը, մէրհումը
 միւշարիլէյճին, օլ վազըթ
 թէէսիս վէ իճրա իթմիշ օլա-
 ճաղընա շիւբհէ գըրընմազ.
 յաքին, ճէնասըր հազգ միլլէ =

մինչև ց'արդ տարահուլու
 թեան ճանբուհ մէջ հաստատ
 մնաց, և Մեհր ալ յաջողե-
 ցանք սյսօր հիմնել ու հրա-
 տարակել այս Սահմանա-
 դրութիւնն, որ ազատօրէն
 յայանուած գաղափարաց և
 կարծեաց արդիւնքն է =

Այս բարենշան աւուր
 մէջ, յատուկ ջերմեռան-
 դութեամբ կը յիշեմ Խմ Օ-
 դոստափառ Հօրս յիշատակն
 ու իղճը, որ արդար իրա-
 ւամբ Ապստոլութեան վերանու-
 բողիչ ճանչցուած է = Աներկ-
 միտ եմ որ Նա ինքնին կը բա-
 նար սոյն Սահմանագրական
 Գարագլուխն, որոյ մէջ պիտի
 մտնեմք սցսօր, եթէ թանդի-
 մաթին հրատարակութեան
 գարը Մեր աւուրց պիտոյք-
 ներուն յարմարած ըլլար =
 Բաց Նախախնամութիւնը
 Մեր գահակալութեան ժա-
 մանակին պահեր էր այս
 երջանկառիթ փոխակերպու-
 թիւնն ընելու հոգը, որ Մեր
 ժողովրդոց բարօրութեան
 գերագոյն երաշխաւորու-
 թիւնն է = Փառք կուտամ
 Աստուծոյ որ կարող եղաց
 գործիք ըլլալ այս մասին =

Թիմիզին թէմամի սէատէթ
 հալինէ դամին օլան պէջլէ
 պիր նէթիճէյի մէսուտէյի,
 ահտիսալթանաթըմըգաթա-
 ալիզ իթմիշ օլտուղունտան,
 պունա տէրպէթտէն տօրտեր,
 ճէնասըր հազգա աղլիմ համա
 ու թէշէքբիւրլէր իտէրիւ =

Տէվլէթի Ալիյէմիզին,
 ահվալը տախիլիյէսինճէ
 պիթթապի վազը օլան թէ-
 դայիւրութ, վէ միւնասէ-
 պաթը խարիճիէսինճէ հու-
 սուլէ կէլէն թէվասսիւաթ
 ճիհէթիլլէ, շէբլի իտարէյի
 հիւքիւմէթին քիֆայէթ-
 սիլլիլի, պէտասէթ տէրէ-
 ճէսինէ վարտըրընտան, վէ
 պիղլիմ ազսայի մէգասի-
 տիմիզ միւք ու միլլէթիմի-
 դին սէրվէթի թապիլլայէ վէ
 գասպիլիլլէթի ֆըթըրիյէսին-
 տէն, շխնտիյէ գատար հազ-
 գըյըս խաթթիֆատէյէ միւ-
 մանաթ իտէն էսպապըն ի-
 դալէսի իլէ, սընուֆը թէպա-
 անըն թարիզը թէրագըր-
 եաթտա միւթթէհիտէն վէ
 միւթէտիլինէն իլէրուլէմէ-
 լէրի գազիլլէյի խայրիյէ-
 սինատէն իտարէթ պուրուն-
 տուղունտան, պու մագսէտէ

Քաջայոյտ էր որ Մեր
 Աստաւարութեան սիզբուհ-
 քըն ոչևս կրնար համաձայնիլ
 Մեր ներքին Աստաւարու-
 թեան մէջ հետզհետէ մտած
 փոփոխութեանց և Մեր ար-
 տաքին յարաբերութեանց
 օրքան զ'օր ընդարձակման
 հետ = Մեր ամենէն մեծ
 բաղձանքն է ՚ի սպառ անհե-
 տացնել սոյն խոչերն որ Ազ-
 գին և Նրկրին արգելք կ'ըլլան
 իրենց ունեցած բնական հա-
 բատութիւններէն բատ ար-
 ժանուոյն օգուտ քաղելու, և
 վերջապէս տեսնել մեր հպա-
 տակներն որ քաղաքակր-
 թեալ ընկերութեան մը սեփ-
 հական եզոզ իրաւունքներն
 ստանալով միևնոյն յառաջա-
 դիմութեան, միութեան և
 համաձայնութեան խորհր-
 դով միանան =

Այս նպատակին հասնե-
 լու համար հարկ էր օգտա-
 կար ու կանոնաւոր կառա-
 վարական ձև մ'ընդունիլ,
 կառավարական իշխանու-
 թեան անկապտելի իրաւունք-
 ներն անվնաս պահելով, ամեն
 տեսակ սխալմտաց և զեղծ-
 մանց առաջքն առնուլ, որք

վիսուլ իշխեն, հիւքիւմէթ ձէ պիր գախաէյի սալիմէ վէ միւնթագամանըն իթթիխա զը իգթիզա խախ, պու տա խի գուլվէյի հիւքիւմէթին մէշրու վէ մագպուլ օրան հուգուգուեն մուհաֆա զասըյա գայրիմէշրու հարա քեաթ, եանի, ֆէրտի վահի արին վէ եա էֆրատը գալի լէնին թէհաքքիւմի միւս թէպիտանէսինաէն նէշէթ իտէձէք խէթանաթ վէ սու յի իսթիմարթըն մէն վէ մահվինէ, վէ հէյէթիմիդի թէքքիպիտէն ազվամը միւխ թէլիֆէնին, պիր հէյէթի իձթիմարթի մէտէնիյէյէ լանըզ օրան հազդ վէ մէն ֆաաթ քի, ձիւմէսինին նիյ մէթի հուքրիյէթ վէ սուա լէթ վէ միւսաթթաման պիրա իսթիմա միւսթէֆիա օրնա լարը տըր :

Եշպու ֆէվայիտին թէէմին վէ թագրիրինէ միւթէվադ զըֆ օրուպ պու ուսուլլէ րին մա եիւհթաձը իլէյի իտէ, գալանին վէ մէսալիհի ումու միյէնին, գայիտէյի մէշ րուէյի մէշվէրէթ վէ մէշ րութիյէթէ մէրպու թիյէ

ապօրէն գործոց այսինքն մէկ կամ քանիմը մարդոց քմահաձ իշխանութեան արդիւնք էին, միւնոյն պարտախանութիւնն օրինադրել Մեր ընկերութիւնը կազմող հասարակութեանց այլ և այլ անդամներուն և կարող ընել զանանք որ ազատութեան, արգարութեան ու հաւասարութեան բարիքն անխարաբար վայելեն : Ասոնք էին ամեն շահերն երաշխաւորելու և սրաշտպանելու միակ միջոցները :

Այս եական սկզբունքն կը ծագէր ուրիշ ամենօրտա կար գործի մ'անհրաժեշտ պէտքը, այն է Մեր հասարակային իրաւունքը Խորհրդարանական և Մահմանդական դրութեան մը կապել : Ասոր համար էր որ Մեր դահակալութեան աւթիւ հրատարակած առաջին Խաթիբին մէջ Խորհրդարանի մը հաստատութեան ստիպողականութիւնը յայտնեցինք :

Կայսրութեան ամենէն մեծ

թի, էմրի սապիթ իւլ խայրի օլտուղունտան, պիր մէձլիսի ումու միւնին լիւզումի թէշ քիլի, իրանը ձիւլիւսու մուգատայիր օրան Խաթիթըմըղտա պէեան գըլլնմըշ իտի :

Օլ պապտէ թանդիսի իգթիզա խտէն գանունը է սասի, միւթէհայիզանը վիւզէրա վէ սուտուրի իւլէմա իլէ, սայիր րէձալ վէ մէ էմուրինի տէվլէթ Ալլիէ միզտէն միւրէքքէպ թային իտիլէն պիր ձէ միյէթի մախսուսէտէ, սիլ միւզաքէրէ թէրթիպ օլունուպ, մէձլիսի վիւքէլամըղտա տախի էթրաֆըյա թէտղիզ վէ թաստիզ գըլլնմըշ օլմաղլէ, վէ մէվաստը միւնտէրիձէսի, խիլաֆէթի քիւպրայի Խըլամիյէ, վէ Սալթահաթը սէնիյէյի Օսմանիէնին հուգուգուենա, վէ Օսմանըլըարըն հուքրիյէթ վէ միւսալթընա, վէ վիւքէլա վէ մէ էմուրինին մէսուլլիյէթ վէ սալահիյէթինէ վէ միձլիսի ումու միւնին հազդ վուգու ֆունա, վէ մէհաքիսին իսթիզալը քեամիլինէ, վէ միւվաղէնէյի մալիյէ

Աստիճանաւորներէ, իւլէմաներէ և Պաշտօնատարներէ կազմեալ յատուկ յանձնաժողով մը ինամով պատրաստեց Մահմանադրութեան հիմունքն, որ յետոյ քննուելով ընդունուեցաւ Մեր Նախարարաց Խորհրդէն :

Այս հիմնական օրէնքը կը նուիրագործէ Վէհապէտին արտօնութիւնները : Օսմանցւոց ազատութիւնն և քաղաքային ու քաղաքական հաւասարութիւնն օրինաց առջև, Նախարարաց և Պաշտօնատարաց իրաւասութիւնքըն ու պատտօխանատուութիւնը, Ազգային Խորհրդարանին հսկողութեան իրաւունքը, Գաղտնիան Ատեանին կատարեալ անկախութիւնը, Պիւձէին իրական հաւասարակշուութիւնը, վերջապէս գաւառաց մէջ Վարչական տարակէգրոնացումը, առանց կէգրոնական կառավարութեան վճռական գործողութիւնն ու իշխանութիւնը տկարացնելու :

Այս ամեն սկզբունքները

նին սըհէթինէ, վէ խտարէյի վիւրայէթձէ հուգուգ մէր. քէզկէթի մուհաֆաղա իլէ պէրապէր, թէվսիի մէէգու. նիյէթ ուսուլինին իթթի. խաղընա միւթէալլիգ օլուպ, սրունլար իսէ, ահ.քեամը Շէ. բի շէրիֆէ, վէ միւք ու միւ. լէթին պու կիւնչի գապիլի. յէթ վէ իհթիեաձաթընա միւթապըգ վէ ախասը ա. մալըմըգ օրան սէատէթ վէ թարազգըեաթը ամմէ ֆէք. բի խայրինէ միւսայիա վէ մուվաֆըգ պուլունմաղլէ, ամլի Հազգա վէ իմտատը բուհանիեթի ձէնապ Փէյ. գամպէրլէ իսթինատէն, իշ պու գանուըր էսասիյի գա. պուլ վէ թասսիգ իլէ, թա. բաֆընըգա կէօնտէրախմ :

Իլա մաշա ալլահու թէ. ալէա, մէմալի.բի Օամանիեթ. նին հէր ձիհէթինտէ տիւս. թուր իւլ ամէլ օլմազ իւզրէ, էրանըյլա, պու կիւնտէն ի. թիպարէն, իձրայի ահ.քեամը. նա միւպաշէրէթ, վէ տէրու. նինտէ մուհարրէր վէ մու. գարրէր օրան գալանիին վէ նիգամաթըն, պիր անէվ. վէլ թանղիմ վէ իթմամը

Շէրիի տրամադրութեանց համաձայն ըլլալէ զատ, հա. մաձայն են նաև Մեր բնդու. նակութեանց և բաղձանաց, ինչպէս նաև ամենուն բարօ. բութիւնն ու երջանկութիւնն ապահովելու վսեմ խորհր. դին, որ Մեր գերագոյն փա. փաքն է :

Չիս Աստուծոյ շնորհաց և Մարգարէին օժանդա. կութեան յանձնելով, սոյն Սահմանադրութիւնը կայսե. բական հաւանութեամբ վա. լերացնելէ ետև Չեր ձեռքը կ'աւանդեմ, որպէս զի Աս. տուծոյ օգնութեամբ անմի. ջապէս գործադրի Մեր կայս. բութեան ամէն Արկիւրներուն մէջ :

Հետևաբար իմ հաստա. տուն կամքս է որ հրատա. բակէք զայս, և ասոր տրամադ. բութիւններն այս օրէն սկըս. եալ գործադրել ապք :

Նմանապէս սոյն Սահմա. նադրութեան մէջ յիշուած օրէնքներն ու կանոններն անմիջապէս խորհելու և խըմ.

զըմնընտա, թէտապիրի սէ. բիա վէ միւէսսիրէյէ միւպա. տէրէթ կլէմէնիզ, գաթիլէն մաթլուպումուզ տուր :

Ճէնապը հազգ, միւք ու միլլէթիմիղին սէատէթի հալինէ չալըչանլարըն մէ. սախիսի մազհարը թէվֆի.ք պուեուրա :

բազրել տալու համար ամեն. արագ և ամենագոու միջոց. ներ պարտիք ձեռ.ք առնուլ : Բարձրեալն Աստուած կայսրութեան և Ազգին փրը. կութեանն աշխատողներուն ջանիցն յաջողութիւն պար. գևէ :

Տուեալ յ'եօթներորդ աւուր Զիլհիձձէի 1293 :

Յիւ 7 զիլհիձձէ, սէնէ 1293

ԳԱՆՈՒՆՈՒ ԷՍԱՍԻ

ՄԷՄԱԼԻՔԻ ՏԷՎԼԷԹԻ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

1. Մասով .

Տէվլէթի Օսմանիէէ, մէմալիք վէ գըթաաթը հաղըրէյի վէ էեալաթը միւմթաղէյի միւհթէվի վէ էէկվիճուա օլմաղլա, հիչ պիր զէմանտա հիչ պիր սէպէպլէ թէֆրիգ գապուլ իթմէզ :

2. Մաս .

Տէվլէթի Օսմանիյէնին փայլթաթա թըթիթանաօլ շէհրի աիր : վէ շէհրի մէզքիւրըն սայիր պիլաաթը Օսմանիէէ տէն այրը օլարագ պիր կէճնա իմթիւ եազ վէ մուաֆիէէթի եօզ աուր :

3. Մաս ,

Սալթանաթը Սէնիյէէի Օսմանիէ խիլաֆէթ քիւպրաի իսլամիյէէի հայիզ օլարագ, սիւլալէի Ալի Օսմանտէն, ու աուլու գաաթիմէսի վէճհ իլէ, էքպէրի էվլատէ այիաթիր :

4. Մաս .

Զաթըհաղըրէթի փատիչահի հաս պէլ խիլաֆէ տինի իսլամըն համիսի, վէ պիլ ճիւմիէ թէպաաեը Օսմանիէէ նին հիւքմուար վէ փատիչահը տըր :

ՕՍՄԱՆԵԱՆ

Ո Ա Հ Մ Ա Ն Ա ՚ Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Յօդ . 1 .

Օսմանեան կայսրութիւնը, որ կը բաղկանայ իբր այժմու սեփհականութիւնն եղող երկիրներէն և աւանճնաշնորհեալ Գաւառներէն, անբաժանելի ամբողջութիւն մը կը կազմէ, որուն և ոչ մէկ մասը կը ընայէրբէք անջատիլ՝ որ և է պատճառաւ :

Յօդ . 2 .

Կ . Պօլիս Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքն է : Այս քաղաքը կայսրութեան միւս քաղաքներէն բացառիկ կերպիւ արտօնութիւն կամ աւանճնաշնորհութիւն մը չունի :

Յօդ . 3 .

Օսմանեան վեհապետութիւնը, որ վեհապետին անձին վրայ կը միացնէ իսլամութեան գերագոյն խալիֆայութիւնը, Օսմանայ ազգատոհմէն եղող կայսերազանց երիցագունին կը վերաբերի ըստ վաղեմի կանոնաց :

Յօդ . 4 .

Վեհափառ Սուլթանն, իբրև Գերագոյն խալիֆա, իսլամութեան կը բռնին պաշտպանն ու միանգամայն ամեն Օսմանցոց վեհապետն ու ՓԱՏԻՇԱՀՆ է :

5. Մաս .

Զաթը հազրէթի փատիչահինին նէֆտի հիւմանունու մուգատտէս վէ զայրի մէսուլ արը :

6. Մաս .

Սիւլալէյի ալի Օսմանըն , հուգուգու հուրրիյէ վէ էմվալ ու էմվաքը զաթիեէ , վէ մատամիւլ հաեաթ , թախս սիսաթը մալիեէլէրի թէքեաֆիլի ու մուսի թահթընտա արը :

7. Մաս .

Վիւքէլանըն ազլ վէ նասպը , վէ ըրիւթպէ վէ մէնասիպ թէվճիհի վէ նիշան իթասը վէ էյալաթը միւմթա զէնին շէրաեթի իմթիեադիեէլէրինէ թէվֆիզան իճրայի թէվճիհաթը , վէ մէսքիւքեաթ տարպը , վէ խութպէլէրատէ նամընըն զիքրի , վէ տիւէլի էճնէ պէեէ իլէ մուհէտաթ ազար , վէ հարպ վէ սուլճ իլանը , վէ գուվլէյի պէրրիեէ վէ պահրիեէնին գումանտա սը , վէ հարաքեաթը աքքէրիեէ , վէ ահքեամը շէրիա վէ գանունիեէնին իճրասը , վէ տէվաեթի իտարէնին մուամէլթընա միւթուպլիդ նիզամնամէլէրին թանդիմի , վէ միւճազաթը գանունիեէնին թախսֆիֆի վէ եա աֆիլը , վէ մէճլիսի Ումումինին ազտ վէ թաթիլի , վէ լէտէլ իզթիզա հէյեէթի մէպուսանըն ազասը եէնիտէն ինթիխասպ օլունմագ շարթըյըլա ֆէսիսի , հուգուգու մուգասատէսէյի փատիչահի ճիւմէսիտէն սիլը :

Յօդ . 5

Վեհափաու Սուլթանը պատասխանատուութենէ ազատ է : իւր անձը նուիրական է :

Յօդ . 6 .

Օսմանեան կայսերական ազգատոհմին անդամաց ազատութիւնը , անձնական անշարժ և շարժական ինչքը , և ց'կեանս յատկացեալ թոշակն ամենուն երաշխաւորութեան ներքև է :

Յօդ . 7 .

Վեհափաու Սուլթանին վեհապետական իրաւանց կարգէն են հետեւեալ արտօնութիւնք : Նախարարները կ'անուանէ ու կը հրաժարեցընէ , աստիճաններ պաշտօններ , և պատուանշաններ կուտայ , առանձնաշնորհեալ դաւատաց իշխաններուն հաստատութեան հրովարտակ կը շնորհէ անոնց արուած արտօնութեանց որոշեալ ձևերով , դրամ կը կոխէ , անունը մղիթներուն մէջ կըկարգացուի հասարակաց աղօթից ժամանակ , Տէրութեանց հետ գաշնադրութիւններ կը կնքէ , պատերազմ կը հրատարակէ , խաղաղութիւն կընէ , ցամաքային և ծովային զօրաց կը հրամայէ , զինուորական շարժմունք ընել կուտայ , Շէրիի և Օրինաց արամադրութիւնները գործադրել կուտայ , հասարակային վարչութեան վերաբերեալ կանոններ կը հաստատէ , սճրադատատեաններուն վճռած պատիժները կը ներէ կամ կը թեթեցնէ , Ընդհանուր ժողովը կը գումարէ կամ կ'երկարաձգէ , և եթէ հարկաւոր դատէ երեսփոխանաց ժողովը կը լուծէ վերստին ընտրել տալու պայմանաւ :

ԹԷՊԱՍՅԸ ՏԷՎԼԵԹԻ ՕՍՄԱՆԻԵՒՆԻՆ ՀՈՒԳՈՒԳՈՒ ՈՒՄՈՒՄԻԵՒԵՍԻ

ՕՍՄԱՆՅԻՈՅ ՀԱՍՏԱՐԱԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ .

8. Մաս .

Տէվլէթի Օսմանիեէ թապլիեէթինտէ պուլունան էֆրատըն ճիւմէսինէ , հէր գանդի տին վէ մէզհէպտէն օլուլ իսէ օլլուն , պիլա իսթիսնա Օսմանըլ թապիլը օլունուր : վէ Օսմանըլ սըֆաթը գանունէն մուայեէն օլան ահվալէ կէօրէ , իսթիհասալ վէ իզալէ իսիլը :

9. Մաս .

Օսմանըլարըն քեաֆֆէսի հուրրիեէթի շախսիեէլէրինէ մալիք վէ ախէրին հուգուգու հուրրիեէթինէ թէճալուզ իթմէմէքլէ միւքէլէֆ տիլ :

10. Մաս .

Հուրրիեէթի շախսիեէ հէր տիւրլիւ թէարրիւզտէն մասուն տուր : Հիլքիմնէ , գանունուն թայիլին իթտիկի սէպէպ վէ սուրէթտէն մատա , պիլը պէհանէ իլէ միւճազաթ օլունամագ :

11. Մաս .

Տէվլէթի Օսմանիեէնին տինի , տինի իպամ տրը : Պու էսասը վիգաեէ իլէ պէրապէր , ստաեիլի խալգը վէ ատապը ումուվիլէյի իխալ իթմէմէք շարթըյըլա , մէմալիքի Օսմանիեէտէ մասրուֆ օլան պիլճիւմիէ էտեանըն (տինլէրին) սէրպէսթիլի իճրասը , վէ ճէմաթը միւլթիլիֆէեէ վէրիւմիլ օլան իմթիս սզաթը մէզհէպիեէնին քէմաքեան ճէրէեանը , տէվլէթին թահթը հիմաեէթինտէ տիլ :

Յօդ . 8 .

Յամանեան կայսրութեան բոլոր հպատակներն առանց խտրութեան Օսմանցի կը կոչուին , ինչ որ ալ լինի անոնց դաւանած կրօնքը :

Օսմանցիի հանգամանքը կ'ըստացուի կամ կը կորնչի օրինաց որոշած պարագայներու համեմատ :

Յօդ . 9 .

Ամեն Օսմանցիք անհատական ազատութիւն կը վայելեն այն պայմանաւ որ այլոց ազատութեան վրաս չըհասցնեն :

Յօդ . 10 .

Անհատական ազատութիւնը բացարձակապէս անընտարբելի է : Ոչ ոք կրնայ , որ և է պատրուակաւ , օրինաց որոշած պարագայներէն և սահմանած ձևերէն դուրս որ և է պատիժ կրել :

Յօդ . 11 .

Իսլամութիւնը Պետութեան կրօնընէ . Պետութիւնն այս սկզբունքը պահպանելով հանդերձ կայսրութեան մէջ ճանչցուած ամեն կրօնից ազատ կիրաւութիւնը կը պաշտպանէ և զանազան հասարակութեանց շնորհուած կրօնական առանձնաշնորհութիւններն հաստատ կը պահէ , այն պայմանաւ որ բարեկարգութեան և բարի վարուց վրաս չ'հասնի :

12 . Մաս .

Մաթպուլաթ , գանուն տայիրէսին ,
տէ սէրպէսթ տիր :

13 . Մաս .

Թէպաանի Օամանիէէ , նիզամ վէ
գանուն տայիրէսինտէ , թիճարէթ , վէ
սանաաթ , վէ ֆէլահաթ (չիֆթճիլիք)
իչին հէր նէվի շիրքէթլէր թէչքիլինէ
մէէզուն տուր :

14 . Մաս .

Թէպաայի Օամանիէէտէն պիր վէ եւ
պիր գաչ քիչինին կէրէք շախարընա
վէ կէրէք ումում միւթապլիք օլան
գալանին վէ նիզամաթա մուխալիֆ
կէօրաիւքլէրի պիր մատտէտէն տօլա
եք , իչին միրճիինէ արզուհալ վիր
տիրքլէրի կիպի մէճլիսի Ումումիէ
տախի , միւտտաի սըֆաթըլա իմզալը
արզուհալ վիրմէկէ , վէ մէմուրլինին
էֆալընտան իշթիքեանէ սէլահիէթ
լէրի վար տըր :

15 . Մաս .

Էմրի թէտրիս սէրպէսթ տիր : Մու
այեէն օլան գանունա թէպալիյեթ
շարթըլա , հէր Օամանը ումումի վէ
խուսուսի թէտրիսէ մէէզուն տուր :

16 . Մաս .

Պիլճիւմիէ մէքթիպլէր , տէվլէթին
թահթը նէզարէթինտէ տիր : Թէպա
այի Օամանիէին թէրպիէսի պիր
սիեագը իթթիհատ վէ ինթիզամ իւզ
րէ օլմագ իչին , իզթիզա իտէն էս

Յօդ . 12 .

Մամուլն աղատ է օրինաց գծած
սահմաններուն մէջ :

Յօդ . 13

Օամանցիք կարող են լաուարա
կան , արհեստական կամ մշակական
ընկերութիւններ կազմել օրինաց և
կանոնադրութեանց որոշած սահման
ներուն մէջ :

Յօդ . 14 .

Օամանեան ազգութեան վերա
բերող մէկ կամ քանի մը ան
ձինք իրաւունք ունին , 'ի վնաս իրենց
կամ հանրական շահուց գործուած օ
րինազանցութեանց և կանոնազանցու
թեանց համար , խնդրագիր մատուցա
նել ձեռնհաս իշխանութեանց , նմանա
պէս կրնան Տէրութեան պաշտօնատա
րաց ընթացքէն գանգատելու համար
բողոքոյ ձեռով ստորագրեալ խնդրագիր
մատուցանել Օամանեան Ընդհանուր
Ժողովին :

Յօդ . 15 .

Ուսումն աղատ է : Ամեն Օամանցի
կրնաց հասարակային կամ մասնա
ւոր գասախօսութիւն ընել օրինաց
համաձայն վարուելու պայմանաւ :

Յօդ . 16 .

Ամեն վարժարանք Պետութեան հըս
կողութեան ներքե են : Համայն Օաման
ցւոյ տրուած ուսումը կանոնաւորելու
և միացնելու միջոցներ պիտի խոր
հուին . բայց զանազան հասարակու

պապա թէչէպպիւս օլունաճագ , վէ
միլէլէ միւթիթէլիֆէնին ումումու ի
թիգատիեթլէրինէ միւթապլիգ օլան
ուսուլու թալիմիյեէէ խալէլ կէթիլիւ
մէէէճէք տիր :

17 . Մաս .

Օամանըլարըն քեաֆիէսի հուզու
րու գանունտա , վէ ահվալը տինիէ
վէ մէզէպիէէտէն մաատա , մէմէքէ
թին հուգուգ վէ վէզաեիֆինտէ միւ
թէսապի տիր :

18 . Մաս .

Թէպաանի Օամանիէէնին խըտէմաթը
տէվլէթտէ իսթիստամ օլունմագ իչին
տէվլէթին լիսանը ըէսմիսի օլան
թիւրքճէէյի պիւմէլէրի շարթ տըր :

19 . Մաս .

Տէվլէթ մէմուրիյեթինտէ ումում
թէպաա , էհլիէթ վէ գապիլիյեթ
լէրինէ կէօրէ , մինասիպ օլան մէմու
րիէթլէրէ գապուլ օլունուրլար :

20 . Մաս .

Թէքեալիֆի մուգարրէրէ , նիզամա
թը մախսուսէսինէ թէվիգան ,
քեաֆիէյի թէպաա պէյնինտէ հէր
քէսին գուտրէթի նիսպէթինճէ ,
թարհ վէ թէվլի օլունուր :

21 . Մաս .

Հէր քէս ուսուլէն միւթասարրըֆ
օլտուղու մալ վէ միլքաէն էմին տիր :
Մէնաֆիլի ումումիէէ իչին , լուզումի
սապիթ օլմատըգճա , վէ գանունու

թեանց կրօնական ուսմանը չ'պիտի
դպչուի :

Յօդ . 17 .

Ամեն Օամանցիք հաւասար են օրի
նաց առջև : Միեւնոյն իրաւունքն ու
պարտականութիւններն ունին առ
երկիրն՝ առանց կրօնի վերաբեր
եալ իրաց դպչելու :

Յօդ . 18 .

Հասարակային պաշտօնաց մէջ ըն
դունուելու լպայմանն է թուրքերէն
լեզուն քիտանալ որչՊետութեան պաշ
տօնական լեզուն է :

Յօդ . 19 .

Ամեն Օամանցիք հասարակային պաշ
տօններու կ'ընդունուին իրենց ընդու
նակութեան՝ արժանեաց և յաջողա
կութեան համեմատ :

Յօդ . 20 .

Տրոյ որոշումն ու բաշխումն օրինաց
և յատուկ կանոնադրութեանց համա
ձայն կը հաստատուին իւրաքանչիւր
հանգանակողի կարողութեան համե
մատ :

Յօդ . 21

Շարժական ու անշարժ գոյից կա
նոնաւորապէս հաստատեալ սեփհա
կանութիւնն երաշխաւորեալ է :
Մէկու մը անշարժ սեփհականութիւնը

մուծիպինճէ, տէյեր պահասը փէշին վէրիլմէտիքճէ, քիմնէնին թասարրու֊ ֆունտա օլան միլք այլնամազ :

22 . Մատ .

Մէմալիքի Օսմանիեէտէ հէր քէսին մէսքէն վէ մէնդիլի թասարրիւզտէն մա սուն տուր : Գանունուն թայեին կյլէ տիկի ահվալտէն մաստա, պիր սէ պէսլէ հիւքիւմէթ թարաֆրնտան ճէպրէն հիշ քիմնէնին մէսքէն վէ մէն գիլինէ կիրիլէմէզ :

23 . Մատ .

Եարբըլաճագ ուսուլու մուհաքէմէ գանունու հիւքիւմնճէ, հիշ քիմնէ գանունէն մէնտուպ օլտուղու մէհքէ մէտէն պաշգա, պիր մէհքէմէէէ կիթ մէյէ իճպար օլունամազ :

24 . Մատ .

Միւսատէրէ վէ անկարեա վէ ճէրի մէ մէմնու տըր : Ֆագաթ, մուհարէ պէ էնասարնտա ուսուլէն թայեին օլունաճագ թէքեայիֆ վէ ահվալ պուն տան միւսթէսնա տըր :

25 Մատ .

Պիր գանունա միւսթէնէտ օլմա տըրճա, վէրկի վէ բուսումաթ նամըլա, վէ նամը ախէրլէ հիշ քիմնէտէն պիր ազլէ այլնամազ :

26 . Մատ .

Իշքէնճէ վէ սայիր հէր նէվի էղլիէթ գաթիէն վէ քիւլլիէն մէմնու տըր :

Հ' կրնար ձեռքէն առնուիլ, բայց միայն օրինաւորապէս հաստատեալ հասարակային օգտի համար, և արժէքն օրինաց համաձայն կանխաւ վճարուելով :

Յօդ . 22 .

Բնակարանն անընտարելի է : Իշխանութիւնն օրինաց որոշած պարագայներէն դուրս Հ'կրնար որ և է մէկու մը բնակարանը բռնութեամբ մտնել :

Յօդ . 23 .

Բնաւ մէկը Հ'կրնար ստիպուիլ, որ դատավարութեան համար հաստատուելիք օրինաց համեմատ ձեռնհասութիւն ունեցող Ատեանէն զատ ուրիշ ատեանի մատչել գատ վարէ :

Յօդ . 24 .

Ընչից գրաւումը, տարադարձակն ու տուգանքն արգիլուած են : Սակայն պատերազմի ժամանակ օրինաւորապէս հաւաքուած հանգանակութիւնք և պատերազմական վիճակէն հարկադրեալ միջոցներն այս սրամագրութենէն բացառութիւն են :

Յօդ . 25 .

Հարկի, տուրքի կամ ուրիշ որ և իցէ անուամբ դրամ Հ'կրնար երբէք հաւաքուիլ առանց յատուկ օրէնքի :

Յօդ . 26

Որ և իցէ ձեւերով տանջանք և չարչարանք բոլորովին և բացարձակապէս արգիլեալ են :

ՎԻՒՔԷԼԱՅԻ ՏԷՎԼԷԹ

27 . Մատ .

Մէսնէտի սատարէթ վէ մէյշէլէթի իպլամիէէ, թարաֆը Փատիշահիտէն էմնիէթ պույրուլան զաթլարա իհալէ պույրուլտուղու միսիլու սայիր վիւքէլանըն մէմուրիէթլէրի տախի պա իրատէյի Շահանէ իճրա օլունուր :

28 . Մատ .

Մէճիսի վիւքէլա, Սատրազամըն բիեասէթի թահթընտա օլարագ ագտ օլունուպ, տախիլի վէ խարիճի ումնու միւհիմմէնին մէրճի տիր : Միւզաքէրաթընտան միւհթաճը իսթիզան օլանլարըն գարարլարը, իրատէյի սէնէյէ իլէ իճրա օլունուր :

29 . Մատ .

Վիւքէլատան հէր պիրի, տայիրէսինէ այիտ օլան ումնուրտան, իճրասը մէզունիլիէթի թահթընտա պուլունանլարը ուսուլինէ թէվֆիզան իճրա, վէ իճրասը մէզունիլիէթի թահթընտա օլմաեանլարը Սատրազամա արզ իտէր : Սատրազամ տախի օմագուլէ մէվատտան միւզաքէրէէէ միւհթաճ օլմաեանլարըն միւզթէզապընը իճրա վէ եախստ թարաֆը հազրէթի Փատիշահիտէն իսթիզան իտէրէք, վէ միւհթաճը միւզաքէրէ պուլունանլարը, մէճիսի վիւքէլանըն միւզաքէրէսինէ արզ կյլէէէրէք, միւթա

ՆԱԽԱՐԱՐԻՔ

Յօդ . 27 .

Վեհափառ Սուլթանը Մեծ—Եպարքոսի և Շէյխ—Իւլ—Իսլամի պաշտօնները կը յանձնէ իւր բարձր վաստահութեան արժանի գատած անձերուն :

Միւս Նախարարները կայսերական հրամանաւ (իրատէ) կանուանին :

Յօդ . 28 .

Նախարարաց խորհուրդը կը գումարի ընդ նախագահութեամբ Մեծ—Եպարքոսին :

Նախարարաց խորհրդոյն իրաւասութեան սահմանին մէջ են Պետութեան բոլոր կարեոր գործերը, ներքին և արտաքին :

Իւր այն որոշումները որք Վեհափառ Սուլթանին հաւանութեանը պիտի ներկայացուին, կայսերական իրատէով գործադրելի կըլլան :

Յօդ . 29 .

Իւրաքանչիւր Նախարար իւր իրաւասութեան սահմանին մէջ իւր պաշտօնին վերաբերեալ գործերը կը կարգադրէ :

Այս սահմանն անցեալ գործերու համար Մեծ—Եպարգոսին կը դիմէ : Մեծ—Եպարգոսը՝ զանազան Պաշտօնատանց գլուխներէն առ ինքն ուղղեալ տեղեկագրերը գործադրել կուտայ, եթէ պէտք ըլլայ՝ Նախարարաց խորհրդոյն և յետոյ կայսերական հաւանութեան ներկայացնելով զանոնք, կամ եթէ հարկ չէ, ինք ան

1376

ալիք պուրուլաճագ իրատէյի սէ-
նիյէ մուճիպինճէ, իգթիզասընը իյֆա
կլէր = Պու մէսալիճին էնվա վէ տէ-
րէճաթը, նիզամը մախսուս իլէ թայ-
եին օլունաճագ տըր :

30. Մատ .

Վիւքէլայի տէվլէթ, մէմուրիեթիւ-
րինէ միւթէալիգ անվալ վէ իճրաթ-
տան մէսուլ տուր :

31. Մատ .

Մէսուսան աղասընտան պիրի վէ
եախօս պիր գաչը հէյեթի մէսուսա-
նըն տախիլը տայ՝րէյի վաղիֆէսի օ-
լան անվալտէն տօլանը վիւքէլայի
տէվլէթտէն պիր զաթ հազգընտա մէ-
սուլիեթի մուճիպ շիքեաեթ պէեան
իթտիկի հալտէ, էվլէլա հէյեթի մէ-
սուսանըն նիզամը տախիլիսի մու-
ճիպինճէ, պու միսիլլու մէվատտըն
հէյեթիէ հէվալէսի լաղըմ կէլիպ կէլ-
մէեթէճէկինի միւզաքէրէեէ մէմուր օ-
լան շիւպէտէ թէտղըզ օլունաճ իւզ-
րէ, շիքեաեթի միւշիր, հէյեթի մէ-
սուսան րէյիսինէ վիրիլէճէթ թաղրիւր
րէյիս թարաֆընտան նիհայթ իւշ
կիւն զարֆընտա օ շիւպէեէ կէօնտէ-
րիլիւր = վէ պու շիւպէ թարաֆընտան
թահգըզաթը լաղըմէ իճրա, վէ իշ-
թիքեա օլունան զաթ թարաֆընտան
կյզահաթը քեաֆիեէ իսթիհասլ օլուն-
տուգտան սօնրա, շիքեաեթիին շա-
եանը միւզաքէրէ օլունաճագ տայիր,
էքսէրիեթիլէ թէրթիպ օլունաճագ
գարարնամէ, հէյեթի մէսուսանտա
գըրաթ օլունաճագ, վէ լէտէլ իգ-

ճամբ որոշելով կամ միայն վեհափառ
Սուլթանին հաւանութեանը ներկա-
յայնելով :

Մասնաւոր կանոնադրութիւն մը
պիտի որոշէ այս զանազան տեսակ
գործերն իւրաքանչիւր Նախարարա-
կան պաշտօնատանց համար :

Յօդ . 30 .

Նախարարք պատասխանատու են
իրենց վարչութեան վերաբերեալ
իրաց և գործոց համար :

Յօդ . 31 .

Եթէ երեսփոխանական ժողովոյ
անդամներէն մին կամ շատերը Նա-
խարարի մը գէմ բողոք բառնալ յուզեն
անոր պատասխանատուութեան պատ-
ճառաւ և այնպիսի գործոց առթիւ
զորս խորհրդարանն իրաւունք ունի
քննելու, բողոքագիրը Նախագահին
կը տրուի, որ զայն կը յղէ երեք ա-
ւուր մէջ այն Գիւանին, որ ըստ ներքին
կանոնադրութեան ժողովոյն՝ պաշտօն
ունի բողոքը քննելու և որոշելու թէ
հարկ է խորհրդարանին վիճարանու-
թեան ներկայացնել զայն :

Գիւանին որոշումը քուէից առաւե-
լութեամբ կըլլայ, ամբաստանեալ Նա-
խարարէն պէաք եղած տեղեկու-
թիւններն ու բացատրութիւններն
առնուելէ ետե :

Եթէ Գիւանը յարմար գատէ բողո-
քը խորհրդարանին ներկայացնել,
այս որոշումը հաստատող տեղեկագրի-
րը հրապարակային նիստի մէջ կը
կարդացուի, և խորհրդարանը ամ-
բաստանեալ Նախարարին՝ որ ներկայ
զանուելու պիտի հրաւիրուի, կամ

թիզա շիքեայթ օլունան զաթ տա-
վէթիւ, պիզզաթ, վէ եա պիլ վասը-
թա վիրէճէկի կյզահաթ իսթիմա գը-
լընարագ, ազայի մէվճուտէնին սիւ-
լիւսանը էքսէրիլէթի մութլազասը իլէ
գապուլ օլունուր իսէ, մուհաքէմէ
թալէպինի միւշիր մազպաթասը մա-
գամը սատարէթէ թագտիմ իլէ, լէտէլ
արդ միւթասալէգ օլունաճ իրատէյի
սէնկլիեէ իւզէրինէ քէյֆիեթ տիվանը
ալիեէ հալալէ օլունուր :

32. Մատ .

Վիւքէլատան իթթիհամ օլունանը
ընն, ուսուլու մուհաքէմէլէրի գանու-
նը մախսուս իլէ թայեին իտիլէճէթ
տիր :

33. Մատ .

Մէմուրիեթիլինտէն խարիճ վէ
սըրֆ զաթլէրինէ պիտ հէր նէվի տա-
վատա վիւքէլանըն, սայիր էֆրատը
Օսմանիեթտէն ասլա ֆարգը եօգ տուր =
Պու միսիլլու խուսուսաթըն մուհաքէ-
մէսի պիտ օլունուր մէհաքիմի ումու-
միլիեթտէ իճրա օլունուր :

34. Մատ .

Տիւլանը Ալինին տայիրէեի իթթի-
համը թարաֆընտան միւթթէհիմ օլ-
տուղունա գարար վէրիլէն վիւքէլա,
թէպրիեէի զիմէթ իտինճէեէ գատար
վէքեալթտէն սագիլթ օլուր :

35. Մատ .

Վիւքէլա իլէ հէյեթի մէսուսան

անոր փոխանորդին բացատրութիւն-
ները լսելէ ետե ներկայ երեսփոխա-
նաց երկու երրորդին բացարձակ
առաւելութեամբ կը քուէարկէ տեղե-
կագրին եզրակացութիւնները :

Եթէ այն եզրակացութիւններն ըն-
դունուին, ամբաստանեալ Նախարա-
րը գատաստանի ենթարկող ուղերձ մը
կը զրկուի Մեժ — Եպարդոսին որ վե-
հափառ Սուլթանին հաւանութեան
կը ներկայացնէ զայն, և բարձրա-
գոյն Ատենին առջև յղումը կայսե-
րական իրատէով կըլլայ :

Յօդ . 32 .

Մասնաւոր օրէնք մը պիտի որոշէ
Նախարարաց դատման եղանակը :

Յօդ . 33 .

Բնաւ տարբերութիւն չկայ Նախա-
րարաց և անհատից մէջ մասնաւոր
դատերու նկատմամբ որք անոնց
պաշտօնէն դուրս են :

Այս տեսակ դատերը սովորական
ատեաններու կը յանձնուին :

Յօդ . 34 .

Այն Նախարարն՝ որոյ գատաստա-
նի ենթարկումն որոշուած է Բարձ-
րագոյն Ատենին ամբաստանութեան
գատարանէն, իւր պաշտօնէն կը
գաղթի, մինչև որ իրեն գէմ եղած
ամբաստանութիւնէն անպարտ ելնէ :

Յօդ . 35 .

Եթէ երեսփոխանաց ժողովը պատ-

արասընտա ինթիլաֆ օլունան մատ-
տէլէրտէն պիրինին գապուլինտէ վիւ-
քէլա թարաֆընտան իսրար օլունուպ
տա , մէպուսան ճանիպինտէն , էքսէ-
րիեթի արա իլէ , վէ թաֆսիլէն էս-
պապը մուճիպէ պէէան իլէ , գաթիէն
վէ միւքէրէրէն ըէտա իտիլտիկի հալ-
տէ , վիւքէլանըն թէպուլի , վէ եա-
խօտ միւճէտաէտէն միւտտէթի գա-
նունիեթիստէ ինթիլապ օլունուպ
իւզրէ , հէյէթի մէպուսանըն ֆէսի ,
միւնհասըրէն եէտի իգթիտարը հալ-
րէթի ֆատիշահիտէ տիր :

36 . Մատ .

Մէճլիսի ումուսի միւնագա օլմտարը-
լը զէմանլարտա , տէվլէթի պիր մու-
խաթարատան , վէ եախօտ էմիեթի
ումուսիլէտի խալէլտէն վիգայէ իչին ,
պիր զարուրէթի միւպէրրէմէ զուհուր
իթտիկի , վէ պու պապտէ վազինէ լիւ-
զում կէօրինէճէք գանուուն միւզա-
քէրէսի իչին , մէճլիսին ճէլպ վէ ճէ-
մինէ վազթը միւսայիտ օլմտարը
հալտէ , Գանուուն Լսասի ահրեամընա
մուզայիր օլմամագ իւզրէ , հէյէթի
վիւքէլա թարաֆընտան վէրիլէն գա-
րարլար , հէյէթի մէպուսանըն իճթի-
մաի իլէ վէրիլէճէք գարարա գատար ,
պա իրատէեի Սէնիլյէ , մուվազգա-
թէն , գանուն հիւքմ վէ գուվլէթին-
տէ տիր :

37 . Մատ .

Վիւքէլատան հէր պիրի , հէր նէ
զէման միւրատ իտէր իսէ , հէյէթիլ-
րին իքիսիտէ տախի պուլունուպ , վէ
եախօտ մայեթիլտէքի բուէսայի մէ-

ճաւարանեալ քուէով մը մերժէ օրի-
նաց ծրագիր մը , որուն ընդունելու-
թեան վրայ Նախարարը պնդել հարկ
կըհամարին , վէհափառ Սուլթանն իւր
վէհապետական իրաւամբ՝ Նախարա-
րաց փոփոխութիւնը կամ խորհրդա-
րանին լուծումը կը հրամայէ օրինաց
որոշած պայմանաժամին մէջ՝ երեպիո-
խանները վերընարելու պայմանաւ :

Յօդ . 36 .

Ստիպողական պարագայից մէջ եթէ
ընդհանուր ժողովը գումարուած չէ ,
Նախարարութիւնը կրնայ արամագը-
րութիւններ ձեռք առնուլ՝ Տերու-
թիւնը վտանգէ մը պահպանելու կամ
հասարակաց անդորրութիւնն ապա-
հովելու համար : Այն տրամագրու-
թիւնները՝ կայսերական հրամանաւ
վաւերացուելէ ետեւ՝ առժամանակեայ
կերպիւ օրինաց զօրութիւն ունին ,
եթէ Սահմանագրութեան հակառակ
չեն :

Յիշեալ տրամագրութիւններն լինդ .
ժողովոյ պիտի ներկայացուն անմի-
ջապէս՝ երբ որ գումարի :

Յօդ . 37 .

Ամէն Նախարար իրաւունք ունի
Ծերակոյտին և երեսփոխանաց ժողո-
վին ներկայ գտնուելու , կամ իւր
պաշտօնատան բարձրագոյն պաշտօն-

մուրինտէն պիրինի թարաֆընտան վէ-
քէալէթէն պուլունտուրմագ , վէ իրա-
տը նութգտա ազաւեա թէգատուիւմ
իթմէք հագգընը հայիլ տիր :

38 . Մատ .

Իսթիլգահը մատտէ իչին վիւքէլատան
պիրինին հուզուրունա , Մէճլիսի մէ-
պուսանտա էքսէրիեթիլէ գարար վի-
րիլէրէք , տավէթ օլունուպտա , եա
պիղզաթ պուլունարագ , վէ եախօտ
մայեթիլտէքի բուէսայի մէմուրին-
տէն պիրինի կէճտէրէրէք , իրատ օ-
լունաճագ սիւալլէրէ ճէվապ վիրէճէք ,
վէ եախօտ լիւզում կէօրիւր իտէ , մէ-
տուլլեթիլին իւզէրինէ ալարագ , ճէ-
վապընը թէէիլի իթմէք սէլահիլէ-
թիլին հայիլ օլաճագ արը :

ՄէճԻՍԻՍԻՅՆ

39 . Մատ .

Պիլճիւմէ մէմուրին , նիլաւէն թա-
յիին օլունաճագ շէրայիթ իւզրէ , էհլ
վէ միւսթահագգ օլուուզլարը մէմու-
րիեթիլէրէ ինթիլապ օլունաճագ արը ,
վէ պու վէճհ իլէ ինթիլապ օլունան
մէմուրլար , գանունէն մուճիպի ազլ
հարէքէթի թէհագգուգ իթմէտիքճէ ,
վէ եա քէնտիսի իսթիֆա կլլէմէտիքճէ
ճէ , վէ եախօտ տէվլէթճէ պիր սէպէ-
պի զարուրի կէօրիւլմտիքճէ , ազլ ու
թէպտիլ օլունամագ , վէ հիւմնի հա-
րէքէթ վէ իսթիլգամէթ ասհապընտան
օլանլար , վէ տէվլէթճէ պիր սէպէպի

եայներէն մին իր կողմէն փոխանոր-
դարար ժողովը զրկելու :
Իրաւունք ունի նաև ժողովին
խօսք ուզող ու է անդամէն առաջ
լուելու :

Յօդ . 38 .

Երբ քուէից առաւելութեամբ տըր-
ւած որոշման մը համեմատ Նախա-
րար մը հրաւիրուի երեսփոխանաց
խորհրդարանն երթալու որպէս զի
բացատրութիւններ տայ , Նախարարը
պարտաւոր է իրեն ուղղեալ հարց-
մանց պատասխանելու թէ՛ անձամբ
ներկայանալով , թէ՛ իւր պաշտօնա-
տան բարձրագոյն պաշտօնակցներէն
մին իրեն փոխանորդ կարգելով :

Սակայն իրաւունք ունի իւր պա-
տասխանը չյապաղելու , եթէ հարկ
համարի , պատասխանատուութիւնը
իւր վրայ առնելով :

ՀԱՍՏԲԱԿԱՅԻՆ ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐԻ

Յօդ . 39 .

Տերութեան այլ և այլ պաշտօննե-
րու անուանումը կ'ըլլայ պէտք եղած
արժանեաց և կարողութեան պայման-
ներն որոշող կանոնագրութեանց հա-
մեմատ :

Այն պայմաններով անուանեալ
պաշտօնատար մը չ'պիտի կրնայ պաշ-
տօնանկ ըլլալ՝ կամ փոխուիլ .

Եթէ չ'ապացուցուի թէ իւր ընթացքն
օրինաւորապէս կ'արդարացնէ իւր
պաշտօնանկութիւնը .

Եթէ հրաժարական չ'տայ , կամ
մանաւանդ եթէ իւր պաշտօնանկու-

զարուրիեէ մէսնի ինֆիսալ իտէնէր , նիզամը մախուսուսուսա թայեին օրու նաճաղը վէճէ իլէ , թարագգըեաթա , վէ թէգայիւտ , վէ մաղուլիեէթ մաաշ լարընա նայիլ օլաճաղլար տըր :

40 . Մատ .

Հէր մէճմուրիեթին վէգայիֆի , նիզամը մախուսուս իլէ թային օրուսաճաղընտան , հէր մէճմուր քէնտի վաղիֆէսի տայիրէսինտէ մէսուլ տըր :

41 . Մատ .

Մէճմուրուն , ամիրինէ հէօրմէթ վէրիսեթի լաղըմէտէն իսէ տէ , իթաւթը զանուսուն թայեին իլիլտիկի տայիրէեէ մախուս տուր : իիլաֆը գանուն օլան ումուրտա , ամիրէ իթաւթ , մէսուլիեթտէն գուրթուլմսեա մէտար օլամաղ :

ՄէճԼԻՍԻ ՈՒՄՈՒՄԻ

42 . Մատ .

Մէճլիսի ումումի , Հէյեթի աեան , վէ Հէյեթի մէսուսան նամլարըլա պաշգա պաշգա իքի Հէյեթի միւհ թէվի տիբ :

Թիւնն անհրաժեշտ չ'դատուի կառավարութենէն :

Այն պաշտօնատարը՝ որք բարուք ընթացից և պարկեշտութեան փորձեր սան , ինչպէս նաև անոնք որոց պաշտօնէ բացակայութիւնն անհրաժեշտ դատուի կառավարութենէն , յատուկ կանոնադրութեամբ որոշելի տրամադրութեանց համեմատ իրաւունք պիտի ունենան յառաջացման կամ հանգստութեան ռոճկի և կամ պաշտօնէ բացակայութեան թոշակի :

Յօդ . 40 .

Բոլոր պաշտօնատարաց պարտականութիւններն յատուկ կանոնադրութեամբ պիտի սահմանուին ,

Ամէն պաշտօնատար իւր պարտականութեանց սահմանին մէջ պատասխանատու է :

Յօդ . 41 .

Ամէն պաշտօնատար պարտական է իւր մեծն յարգելու , բայց օրինաց գծած սահմաններէն դուրս հրամաններու պարտական չէ հնազանդիլ :

Մեծի մը հնազանդելով օրինաց հակառակ գործեր կատարող պաշտօնատար մը չ'կրնար պատասխանատուութենէ ազատ մնալ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Յօդ . 42 .

Ընդհանուր ժողովը երկու ժողովներէ կը բաղկանայ . Աւագաց ժողովէն կամ Ծերակուտէն , և Երեսփոխանական ժողովէն :

43 . Մատ .

Մէճլիսի ումումինին իքի հէյեթի . պէհէր սէնէ թըշրինի սանի իպթիսաւսընտա թէճէմիւ իտէր , վէ պա իրատէյի սէնիյէ աշըլըր , վէ մարթ իպթիտասընտա , եինէ պա իրատէյի սէնիյէ գաբանըր . Պու հէյեթիէրտէն պիրի տիկէրինին միւճթէմի պուլուն մատըրը զէմանտէ , միւնաղըա օլամաղ :

44 . Մատ .

Զաթը հաղրէթի ֆատիշահի , տէվլէթճէ կէօրիւնէճէք լիւզում իւզէրինէ , Մէճլիսի ումումիյի վազթինտէն էվ վէլ տախի աշար , վէ միւտտէթի մուայեէնէյի իճթիմաինի տէ թէնգիս վէ եա թէմտիտ իտէր :

35 . Մատ .

Մէճլիսի ումումինին եէվմի քիւշատընտա , զաթը հաղրէթի ֆատիշահի , վէ եախօտ թարաֆլարընտան պիլ վէքեալէ Սատրագամ հաղըր օլտուղու , վէ վիւքէլայի տէվլէթլէ իքի հէյեթին ազաի մէվճուտէսի պիրլիքտէ պուլունտուրլարը հալտէ , բէսմի քիւշատ իճրա օլունուպ , սէնէյի ճարիէէ զարֆընտա , տէվլէթին ահվալը տալիլիյեէ , վէ միւնասէպաթը խարիճի եէսինէ , վէ սէնէյի աթիլիտէ իթթի խաղընա լիւզում կիօրիւնէճէք թէտապիր վէ թէշէպպիւսաթա տայիր , պիր նութգու հիւմանուն գրասթ օլունուր :

46 . Մատ .

Մէճլիսի ումումի ազալըլընալինթի խապ վէ եա նասպ օլունան զէվաթ , մէճլիսին եէվմի քիւշատընտա , Սատր

Յօդ . 43 .

Այս երկու ժողովներն ամեն տարի նոյեմբերի սկիզբը կը գումարին , և յաջորդ Մարտ 1 ին կը գոցուին : Թէ բացումն և թէ փակումը կայսերական իրատէով կը լինի : Երկու ժողովներէն մին՝ միւսոյն գումարմանց շրջանէն դուրս ժամանակի մէջ չ'կրնար գումարիլ :

Յօդ . 44 .

Վեհ . Սուլթանը կրնայ ըստ պահանջմանց պարագայից յառաջացնել ժողովոց բացման ժամանակն , և Նամաւտել կամ երկարել գումարմանց շրջանը :

Յօդ . 45 .

Բացման հանգէսը կըլլայ կամ 'իներկայութեան վեհ . Սուլթանին կամ փոխանորդութեամբ Մեծ—Եպարգոսին 'իներկայութեան Տերութեան Նախարարաց և երկու ժողովոց անդամոց :

Կայսերական ճառ մը կը կարգացուի , որ անցեալ տարւոյն մէջ կայսրութեան ներքին կացութիւնն և արտաքին յարաբերութեանց վիճակը կը ծանուցանէ , և յաջորդ տարւոյն համար հարկաւոր դատուած տնօրէնութիւնները կը ցուցնէ :

Յօդ . 46 .

Ընդհանուր ժողովոյ բոլոր անդամք երգում կ'ընեն հաւատարիմ կենալու վեհ . Սուլթանին , Հայրենեաց , և Սահ

ազամ հուզուրնտա, վէ օ կին հազըր պուլունմանտան օլուր իսէ, մէնսուպ օլտուղու հէյեթ միւճթէմի օլտուղու հալտէ, ըէյիսէրի հուզուրունտա, զաթը հազըթի փատիշահիէ վէ վէթանընա սատագաթ, վէ Գանունու Էսասի ահքեամընա, վէ իւհատէսինէ թէվտի օլունան վազիֆէէէ ըիսէթլէ, իրիւֆընտան միւճանէպէթ իյէէէէէկինէ, թահլիֆ իտիւր :

47. Մաս .

Մէճիսի ումուժի ազասը, ըէյ վէ միւթալաա պէեանընտա մուխթար օլարագ, պունլարտան հիչ պիրի պիր կէօնա վատ, վէ վախա վէ թալիմաթ գայտը ալթընտա պուլունանազ . վէ կէրէք վէրտիկի ըէյէրտէն վէ կէրէք մէճիսին միւզաքէրաթը էսնաարնտա պէեան իթտիկի միւթալաալարտան տօլանը պիր վէճէ իլէ իթթիհամ օլունամազ : Մէկէր քի, մէճիսին նիզամնամէյի տախիսի իսիաֆընտա հարէքթի իթմիշ օլա : Պութագտիրճէ, նիզամնամէյի մէզքիւր հիւքմիւնճէ մուամէլէ կէօրիւր :

48. Մաս .

Մէճիսի ումուժի ազասընտան պիրինին իսիեանէթ վէ Գանունու Էսասիկի նագղ ու իլգանէ թասատտի, վէ իրթիքեապ թէօհմէթլէրինտէն պիրի իլէ միւթթէհիմ օլտուղունա, մէնսուպ օլտուղու հէյեթ ազայի մէվճուտէսին, սիւլիւսան էքսէրիէթի միւթլազասըլլա, գարար վիթիթի : վէ ես

մանադրութեան համեմատ վարուելու, իրենց յանձուած պաշտօնը կատարելու, և այս պարտականութեան հակառակ եղող որ և է գործերէ ըզգուշանալու :

Նորընտիր անդամոց երգումը ժողովին բացման ժամանակ կ'ըլլայ Մեծ — Եպարդոսին առջև, իսկ այն օրը ներկայ չ'գտնուողները՝ բացումէն ետև իրենց նախագահին առջև՝ յատենի այն ժողովոյն որոյ անդամ են :

Յօդ . 47 .

Ընդ . Ժողովոյ անդամք իրենց կարծիքն յայտնելու կամ քուէն տալու ազատութիւն ունենալով, մէջերնէն ոչ մին չ'կրնար հրահանգներով կամ խոստումներով կապուիլ, ոչ ալ սպառնալեաց ազգեցութեան ներքև գործել : Նմանապէս ժողովին մէջ յայտնած կարծեաց կամ տուած քուէից համար չը կրնար դատի ենթարկիլ կամ հալածուիլ, եթէ ժողովին ներքին կանոնադրութեան դէմ վարուած չէ :

Այս վերջին պարագային մէջ կանոնադրութեան արամադրութիւններն 'ի գործ կը դրուին իւր վրայ :

Յօդ . 48 .

Ընդ . Ժողովոյ անդամ մը, երբոր իւր անդամ եղած ժողովին երկու երրորդ մասին բացարձակ առաւելութեամբ ամբաստանուի իբր գաւաճան իբր սահմանադրութիւնն 'եղծանելու ջանադիր կամ իբր կաշառառու, կամ ըստ օրինի բանտարկութեան կամ աքսորանաց դատապարտեալ ըլլայ,

խօս գանուէն հապս վէ նէֆի մուճիպ պիր ճէզա իլէ մահքիւմ օլուր իսէ, ազալլոգ պրֆաթը զայիլ օլուր : վէ պու աֆալըն մուհաքէմէսիլլէ, միւճազաթը, այիտ օլտուղու մահքէմէթարաֆընտան ըույեթ վէ հիւքմ օլունուր :

49. Մաս .

Մէճիսի ումուժի ազասընտան հէր պիրի, ըէյիսի պիղզաթ իթա իտէր, վէ հէր պիրինին, միւզաքէրէտէ պուլունան պիր մատտէնին ըէտտ վէ գապուլինէ տայիր ըէյ վիրմէքուէն իճթի նապէ հազգը վար տըր :

50. Մաս .

Պիր քիմնէ զիքը օլունան իքի հէյեթին իքիսինէ պիրտէն ազա օլամազ :

51. Մաս .

Մէճիսի ումուժի հէյեթթլէրինին իքիսինտէ տախի, միւրէթթէպ օլան ազանըն նըաֆընտան պիր զիեատէ հազըր պուլունմատըգճա, միւզաքէրէէէ միւզատէրէթ օլունամազ . վէ քեաֆիֆէյի միւզաքէրաթ, սիւլիւսան էքսէրիէթիլլէ, մէջութ օլմանան խոստաթտա հազըր պուլունան ազանըն էքսէրիէթը մութլազասըլլա գարարկիր օլուր : վէ թէսալիի արա վուգուլնտէ, ըէյիսին ըէյի իքի աստ իտիլր :

52. Մաս .

Պիր քիմնէ շախտընա միւթաալիգ տալասընտան տօլանը, մէճիսի ումուժինին իքի հէյեթթիտէն պիրինէ արզուհալ վիրտիկի հալտէ, էկէր էվ

Ծերակուտի անդամակցութենէ կամ երեսփոխանութենէ կ'իյնայ : Դատաստանն և պատժոց գործադրութիւնը ձեռնհաս ատենին կը վերաբերի :

Յօդ . 49 .

Ընդ . Ժողովոյ մէն մի անդամ իւր քուէն անձամբ կուտայ . քուէարկութեան ժամանակ ձեռնպահ ըլլալու իրաւունք ունի :

Յօդ . 50 .

Ոչ ոք կրնայ միանգամայն երկու ժողովոց անդամ լինիլ :

Յօդ . 51 .

Երկու ժողովոց մին կամ միւսը չ'են կրնար խորհուրդ ընել սինչև որ ժողովին անդամոց կէսէն աւելին ներկայ չը գտնուի : Այն պարագաներէն դուրս, ուր քուէից երկու երրորդ մեծամասնութիւն կը պահանջուի, ուրիշ ամեն որոշում ներկայ անդամոց բացարձակ մեծամասնութեամբ կը տրուի :

Երբոր քուէներն հաւասար գան, նախագահին քուէն առաւելութիւն կուենայ :

Յօդ . 52 .

Անձնական գործերու վերաբերեալ խնդրոյ մը համար մեկ կամ միւս ժողովին արուած խնդրագիրը կը մերժուի, երբ ստուգուի որ խնդրամա

վելա, այն օրտուղու մէմուրինի տէվլէթէ, վէ եախօտ օ մէմուրլարըն թապի պուլունտուգլարը մէրճիյէ միւրաճաթ իթմէտիկի թէպէյեիւն իտէր իսէ, արղուհալը բէտտ օլունուր:

ՅՅ. Մաս.

Միւճէտտէտէն գանուն թանդիմի, վէ եա գաւանիյնի մէվճուտէտէն պիւրինին թատիլի թէքլիֆի, Հէյեթի վիւքէլաեէ այն օրտուղու կիպի, Հէյեթի անան վէ Հէյեթի մէպուսանըն տախի քէնտի վաղիֆէյի մուայեէնէլէրի տայիբէսինտէ պուլունան մէվատտ իչին գանուն թանդիմին, վէ եախօտ գաւանիյնի մէվճուտէտէն պիւրինին թատիլին իսթիտաեէ սէլահիյեթիլէրի օլմաղլա, էվլէլճէ մագամը սատարէթ վասրթասըլլա, թարաֆը Շահանէտէն իսթիզան օլունարադ, իւրատէյի Սէնիյեէ միւթասալիգ պույրուլըր իսէ, այն օրտուղու տայիբէլէրտէն վէրիլէճէք իյզահաթ վէ թաֆսիլաթ իւզէրինէ, լայիհալարընըն թանդիմի, Շուրայի տէվլէթէ հէվալէ օլունուր:

ՅԿ. Մաս.

Շուրայի տէվլէթտէ պիւ միւզաքէրէ թանդիմ օլունաճագ գաւանին լայիհալարը, Հէյեթի մէպուսանտէ, պատէհու Հէյեթի անանտէ թէպգըգ վէ գապուլ օլունտուգոտան սօնրա, իճըպի ահքեամընա, իրատէյի Սէնիյեէ էֆհաղրէթի ֆասիլահի միւթասալիգ պուրուլըր իսէ, ախսթուր իւլ ամէլ օլուր: վէ իչու հէյեթիլէրին պիւրինտէ գաթիէն բէտտ օլունան գանուն պիհասը, օ սէնէնին միւտտէթի իճ

տոյցը նախ չէ գիմաժ այն պաշտօնատարաց՝ որոց կը պատկանի խնդրագիրը, կամ այն իշխանութեան՝ յորմէ կախումն ունին այդ պաշտօնատարք:

ՅԶ. Մաս.

Օրէնքի մը հաստատութեան կամ արդէն կեցած օրէնքի մը փոփոխութեան առաջարկութիւնը նախարարութեան կը վերաբերի:

Մերակոյսն և Երեսփոխանական ժողովն ալ կրնան իրենց իրաւասութեան վերաբերեալ նիւթոց վերայ նոր օրէնք առաջարկել կամ արդէն կեցած օրէնքի մը փոփոխութիւն խնդրել:

Այս վերջին պարագայիս մէջ խնդրագիրը Մեժ — Եպարքոսին ձեռօք վէհ: Սուլթանին կը ներկայանայ և Նորին Վեհափառութիւնն ալ, Եթէ պէտք ըլլայ, իրատէով Պետական խորհրդոյ կը յանձնէ առաջարկեալ օրէնաց ծրագիրը պատրաստել՝ ձեռնհաս պաշտօնարաններէ ստացած բացատրութեանց և տեղեկութեանց համեմատ:

ՅԷ. Մաս.

Պետական խորհրդոյ պատրաստած օրինաց ծրագիրը նախ Երեսփոխանական ժողովոյ և ապա Մերակուտին քննութեանն ու որոշման կը ներկայանայ:

Այս ծրագրերն օրինաց զօրութիւն կ'ստանան երբոր երկու ժողովներէն ընդունուելէ ետև կայսերական իրատէով վաւերանան:

Եթէ ժողովոց մէկէն վերջնապէս մերժուած օրինաց ծրագիր մը չ'կը

թիւնայիյեսինտէ, թէքրար մէվգըլի միւզաքէրէեէ գօնուլամալ:

ՅԸ. Մաս.

Պիր գանուն լայիհասը, էվլէլա Հէյեթի մէպուսանտէ, պատէհու Հէյեթի անանտէ պէնտ պէնտ օգունուպ վէ հէր պիր պէնտինէ բէյ վէրիլպ, էքսէրիյեթի արա իլէ գարար վէրիլ մէտիքճէ, վէ պատէլ գարար հէյեթի մէճմուսըր իչին տախի, պի թէքրար էքսէրիյեթիլէ գարար հասըր օլմատըգճա, գապուլ օլունմուլ օլմալ:

ՅԹ. Մաս.

Պու հէյեթիլէր վիւքէլատէն, վէ եա անլէրին կէճոտէրէճէկի վէքլիլէրտէն, վէ եա քէնտի աղալարընտան օլմանան, վէ եախօտ բէտէն տալիթ օլունմուլ մէմուրինտէն պուլունմանան, հիլ քիմ սէյի, կէրէք էսալէթէն, վէ կէրէք պիր ճէմաթ թարաֆընտան վէքեալէթէն, պիր մատտէ իֆատէսի իչին կէլիլ օլտուղու հալաէ, ապա գապուլ իտէմէզ, վէ իֆատէլէրինի իսթիմա իլլէեէմէզ:

ՅՐ. Մաս.

Հէյեթիլէրին միւզաքէրաթը, լիսանը թիւրքի իւզրէ ճէրէեան իտէր, վէ միւզաքէրէ օլունաճագ լայիհալարըն սուրէթլէրի թապ իլէ, էէվմի միւզաքէրէտէն էվլէլ, ազաեէ թէվլի օլունուր:

ՅՑ. Մաս.

Հէյեթիլէրտէ վիւրիլէճէք բէյլէր, եա թայիինի էսամի, վէ եախօտ իչա

նար նոյն տարւոյն գունարմանց շոջանին մէջ նորէն ժողովին քննութեան ու որոշման ներկայանալ:

ՅՐ. Մաս.

Օրինաց ծրագիր մ'ընդունուած չը կրնար համարուիլ Եթէ Երեսփոխանաց ժողովէն ու ծերակուտէն հետ գհետէ չըքուէարկի ձայնից առաւելութեամբ յօդուած առ յօդուած և Եթէ ծրագրին ամբողջութիւնն ալ երկու ժողովոց իւրաքաչիւրին մէջքուէից մեծամասնութիւն չ'ստանայ:

ՅՑ. Մաս.

Տէրութեան նախարարներէն և անոնց փոխանորդներէն, ինչպէս նաև պաշտօնապէս հրաւիրեալ պաշտօնատարներէ զատ ոչ ոք կրնայ մտնել մէկ կամ միւս ժողովը, ոչ ալ իւր կողմէ կամ փոխանորդարար խումբ մը մարդոց կողմէ խնդիր մատուցանելու կամ զեկուցում մը ընելու ընդունուիլ:

ՅՐ. Մաս.

Ժողովոց խորհրդակցութիւններն ու վիճարանութիւններն թուրքերէն լեզու կը լինին: Օրինաց ծրագրին ու առաջարկութիւնները վիճարանութեան օրէն առաջ կը տպուին ու կը բաշխուին:

ՅՑ. Մաս.

Քուէները կը տրուին յանունէ կոչմամբ կամ արտաքին նշանաց ցոյ

րաթը մախտուէ, վէ եախօտ րէյի
խէֆի իլէ օլուր : րէյի խէֆի ուսու
լունուն իճրասը, ազայի մէվճուտէնըն
էքսէրլիէթի արասըյլա գարար վի
րլիմէկէ միւթթէվազըֆ տըր :

59 . Մատ .

Հէր հէյեթին ինդիպաթը տախի
լիյեթսինի, միւնհասրէն քէնտի րէյի
սի իճրա խտէր :

ՀէՅեթի ԱՅԱՆ

60 . Մատ .

Հէյեթի աեանըն րէյիսի վէ ազա
սը, նիհանէթ մըգտարը, հէյեթի
մէպուսան ազասընըն սիւլիսիւ մըգ
տարընը թէճավուզ իթմէմէք իւզրէ,
տօղրուտան տօղրուեա, թարաֆը
հազրէթի փատիշահիտէն նասպ օլու
նուր :

61 . Մատ .

Հէյեթի աեանէ ազա թայեին օ
լունապիլմէք իչին, ասար ու աֆալը,
ումուսուն վուսուգ ու իթիմատընա
շաեան, վէ ումուրու տէվլէթտէ խըտէ
մաթը մէմուհէսի մէսպուզ վէ միւ
թէարիֆ զէվաթտան օլմագ, վէ գըրգ
եաչընտան աչազը պուլունմամագ լա
զըմ տըր :

62 . Մատ .

Հէյեթի աեան ազալըզը գայտը
հայաթ իլէ տիւր : Պու մէմուրիյէթլէրէ
փլէքէլալըզ, վէ վալիլիք, վէ օրտու
միւշիլլիլի, վէ գազասըքըլիք, վէ էլ
չիլիք, վէ պաթըրիլիք, վէ խախամ
պաշըլըզ մէմուրիյէթինտէ պուլուն

ցերով և կամ դաղտնի քուէով :
Գաղտնի քուէարկութիւնը ժողովին
ներկայ անդամոց մեծամասնութեամբ
կ'որոշուի :

Յօդ . 59 .

Իւրաքանչիւր ժողովոց ներքին կա
ռավարութիւնն իւր նախագահին
ձեռօք կը կատարուի :

ԾԵՐԱԿՈՒՄՑ

Յօդ . 60 .

Ծերակուտին Նախագահը և ան
դամներն ուղղակի վէհ : Սուլթանէն
կ'անուանին :

Ծերակուտի անդամոց թիւն երես
փոխանական ժողովոյ անդամոց մէկ
երրորդ մասէն աւելի չ'կրնար լինիլ :

Յօդ . 61 .

Ծերակուտի անդամ ընտրուելու կա
րող ըլալու համար պէտք է .

Իւր գործերով հասարակաց վստա
հուծեան արժանացած, կամ Տէրու
թեան նշանաւոր ծառայութիւններ
մատուցած լինիլ :

Գոնէ եռեսուն տարու լինիլ :

Յօդ . 63 .

Ծերակուտի անդամները ց'կեանու
կանուանին :

Ծերակուտի անդամութիւն կրնայ
չնորհուիլ այն անպաշտօն անձանց,
որք նախարարութեան պաշտօն վա
րած, կուսակալութիւն ըրած, զօրա

մուշ օլան մագուլինտէն վէ պէրրի վէ
պահրի ֆէրիգանտան վէ սըֆաթը լա
զըմէյի ճամի սայիր զէվաթտան մի
նասիպլէրի թաեին օլունուր : Քէնտի
թալէպլէրի իլէ տէվլէթճէ սայիր մէէ
մուրիյէթէ թային օլունանլար, ազա
լըզ մէմուրիյէթինտէն սագիթ օ
լուրլար :

63 . Մատ .

Հէյեթի աեանըն, ազալըզ մասշը
չէհրիէ օն պին դրուշ տուր : Պաշգա
պիր նամ իլէ խաղինտէն մուվազըաֆ
օլան աղանըն մասշ ու թայինի, էկէր
օն պին դրուշտան տուն իսէ, օլ մըգտա
րա իպլալ օլունուր . վէ էկէր օն պին
զուրուշ վէ եա զիեատէ իսէ, իպգա օ
լունուր :

64 . Մատ .

Հէյեթի աեան, Հէյեթի մէպու
սանտէն վէրիլէն գավանիյն վէ միւվա
զէնէ լայիհալարընը թէտգըզ իլէ,
էկէր պունլարտա էսասէն ումուրը տի
նիյէեէ, վէ զաթը հազրէթի ֆսոթի
շահինին հուգուգու սէնիյէէ : Աէ, վէ
հուրիյէթէ, վէ Գանունի էսասիահ
քեամընա, վէ տէվլէթին թէմամիյէէ
թի միլքիեթսինէ, վէ մէմլէքէթինէմ
նիեթթի տախիլիյէթսինէ, վէ վաթանըն
էսպապը միւտաֆաա վէ մուհաֆազա
պընա, վէ տտապը ումուլիյէէ խալէլ
վէրիլ պիւր շէյ կէօրիւր իսէ, միւթա

բանակաց հրամանատարութիւն ըրած,
Գաղտնիքութիւն, առաջին և երկ
րորդ կարգի դեսպանութիւն, Պատ
լիարգութիւն, Խախամագլիութիւն
ըրած են : Նոյնպէս կրնայ շնորհուիլ
ծովային և ցամաքային զօրաց ֆէրիք
ներու և առ հասարակ այն անձանց որ
պէտք եղած պայմաններն ամբողջա
պէս ունին :

Ծերակուտի անդամք երբոր իրենց
խնդրանօք ուրիշ պաշտօնի կոչուին,
ծերակուտի անդամութէնէ ՚ի սպառ
կը դադրին :

Յօդ . 65 .

Ծերակուտի անդամոց թոշակն է
տասն հազար դրուշ ամսական :

Երբոր Ծերակուտի անդամ մ'ուրիշ
պատճառաւ թոշակ կըստանայ գան
ձէն, այն թոշակը տասը հազարի կը
լցուի եթէ տասը հազարէն պակաս է,
իսկ եթէ հաւասար կամ աւելի է,
կը շարունակէ ընդունիլ զայն :

Յօդ . 64 .

Ծերակոյտը կը քննէ օրինաց կամ
Պիւտճէյի ծրագիրն, որ երեսօրիա
նաց ժողովէն առ ինքն կը յլուին :

Եթէ ծերակոյտն օրինաց ծրագիր
մը քննած ժամանակ, անոր մէջ վէհ,
Սուլթանին վէհապետական իրաւանց
ազատութեան, Սահմանադրութեան,
երկրին հողային ամբողջութեան, ներ
քին ապահովութեան, հայրենեաց
պաշտպանութեան և բարոյականի
հակառակ տրամադրութիւն մը տես
նէ, վերջնական կերպիւ կը մերժէ
պատճառաբանեալ քուէով մը, կամ

լասարնրն իրավեսիցէ, եւս գաթիեէն
 ըհաս, վէ՛ եւսիօտ թատիլ ու թաս
 հին օլունմագ իւզրէ, Հէյեթի մէ-
 պուսանէ իատէ իտէր, վէ գապուլ
 իթտիկի լայնհալարը թաստիգ իլէ, մս-
 գամը Սատարէթէ արդ իյլէր, վէ հէյ-
 եթէթէ թագտիմ օլունան արդուհալ-
 լարը պիթ թէտղը, լիւզիւմ կէօրիւր
 իտէ, իլավէյի միւթալաա իլէ պէրա-
 պէր, մագամը Սատարէթէ թագտիմ
 իտէր :

ՀէՅԵԹԻ ՄԷՊՈՒՍԱՆ

65 . Մատ .

Հէյեթի մէպուսանըն մըգտարը
 ազապը, թէպայի Օսմանիեէտէն հէր
 30 պին նուֆուլը զիւքիւրտէ պիւր
 նէֆէր օլմագ իթիպարըյա, թէրթիպ
 օլունուր :

66 . Մատ .

Էմրի ինթիխապ, ըէյի լտէֆի գաի-
 տէսի իւզէրինէ, միւէստէս տիր = Սու-
 ըթի իճրասը, գանուըն մախուս իլէ
 թայեին օլունաճագ տըր :

67 . Մատ .

Հէյեթի մէպուսան ազալըյա,
 հիւքիւմէթ մէէմուրիյեթի, պիւր զաթ
 էօհտէսինտէ իճթիմա իտէմէզ = Ֆա-
 գաթ, վիւքէլատան ինթիխապ օլու-
 նանլարըն ազալըյա մէճագ տըր = վէ
 սայիւր մէէմուրիտէն պիւրի մէպուս-

իւր գիտողութեամբ հանդերձ երես-
 փոխանական ժողովոյ կը վերադարձնէ
 ինդրելով որ իւր գիտողութեանց հա-
 մեմաա բարեփոխի կամ չափաւորի :

Երակուտէն ընդունուած օրինաց
 ծրագիրն իւր հաւանութեամբ վա-
 ւերանայէ ետե Մեծ — Եպարքոսին
 կը զրկուին :

Երակոյտն՝ իրեն ներկայացեալ
 աղերսագրերը քննելէ ետե՝ յղման
 արժանի դատածները Մեծ — Եպար-
 քոսին կը զրկէ իւր գիտողութեամբ
 հանդերձ :

ԵՐԵՍԳՈՒՍՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդ . 65 .

Երեսփոխանաց թիւն՝ Օսմանեան
 հպատակ յիտուն հազար արու բը-
 նակչաց մէկ երեսփոխան իյնալու պայ-
 մանաւ որոշուած է :

Յօդ . 66

Ընտրութիւնը գաղանի քուէարկու-
 թեամբ կը լինի : Ընտրութեան եղա-
 նակը մասնաւոր օրէնքով մը պիտի
 որոշուի :

Յօդ . 67 .

Տէրութեան պաշտօնատարք երես-
 փոխան չ'են կրնար լինիլ, բայց 'ի նա-
 խարարներէ :

Որ և է ուրիշ պաշտօնատար մը
 երեսփոխանութեան ընտրուած ժամա-
 նակ ազատ է զայն ընդունելու կամ

լուզա ինթիխապ օլունուր իտէ, գա-
 պուլ խտուպ իթմէմէք, ետի ինթի-
 եարընտա տըր, ֆագաթ գապուլ
 իթտիկի հալաէ, մէէմուրիեթիինտէն
 ինթիխալ իտէր :

68 . Մատ .

Հէյեթի մէպուսան իչին ազալըյա
 ինթիխապը ճայիկ օլմանալար շուն-
 լար տըր Էվլէլա, թէպայի տէվ-
 լէթի Ալիեէտէն օլմանան, սանիեէն
 նիզամը մախուս մուճիպինճէ մուվագ-
 գաթէն խըտմէթի էճնէպիեէ իմթի-
 եազընը հայիկ օլան, սալիսէն թիւրք-
 ճէ պիլմէէեն, բապիէն 30 եաչընը իք-
 մալ էթմէեն, խամիսէն հիյնի ինթի-
 խապտա պիւր քիմնէնին խըտմէթեար-
 լըղընտա պուլունան, սատիսէն իֆլաս
 իլէ մահքիւմ օլուպ տա իատէյի ի-
 թիպար իթմէէեն, սապիէն սուի ահ-
 վալ իլէ միւշթէհիր օլան, սամինէն
 մահճուրիյեթիինէ հիւքմ լահիգ
 օլուպ տա ֆէքքի հէճր իտիմէյէն,
 թասիան հուգուգու մէտէնիյեէտէն
 սագըթ օլմուշ օլան, աչիրէն թասպի-
 եթի էճնէպիեէ իտտասաշնտա պու-
 ունան քիմնէյէր տիր : Պունլար մէպուս
 օլամազլար : Տէօրթ սէնէտէն սօնկրա
 իճրա օլունաճագ ինթիխապարտա,
 մէպուս օլմագ իչին թիւրքճէ օգու-
 մագ, վէ միււքիւն մէրթէպէ եաքմագ
 տախի շարթ օլամագ տըր :

69 . Մատ .

Մէպուսան ինթիխապը ումումիսի

մերժելու . բայց եթէ ընդունի, պէտք
 է իւր պաշտօնէն հրաժարի :

Յօդ . 68 .

- Չէն կրնար երեսփոխան ընտրուիլ :
- 1 . — Օսմանեան հպատակ չ'եղող
անձինք .
- 2 . — Անոնք որ գործադրութեան
մէջ գտնուած մասնաւոր կանոնի մը
համեմատ օտար ծառայութեան մտած
ըլլալով՝ մասնաւոր արտօնութիւն
ներ կը վայելէն .
- 3 . — Անոնք որ թուրքերէն չ'են
գիտեր .
- 4 . — Անոնք որ երեսուն տարին
լրացուցած չ'են .
- 5 . — Մասնաւորի մը ծառայու-
թեան մէջ գտնուող անձինք .
- 6 . — Մանկացեալ անձինք որ ի-
րենց վարկը չ'են վերահաստատած .
- 7 . — Այն անձինք որ իրենցընթաց-
քով ամենուն առջև իրենց յարգն ու
համարումը կորուսած են .
- 8 . — Դատաստանական արգելքի
ներքև գտնուող անձինք, քանի որ
այն արգելքը վերցած չէ .
- 9 . — Անոնք որ իրենց քաղաքային
իրաւունքն զրկուած են .
- 10 . — Անոնք որ օտար հպատակութ-
եան պահանջում կրնեն :

Յօդ . 69 .

Երեսփոխանաց ընդհանուր ընտրու-

տէօրթ սէնէտէ պիր քէրրէ իճրա օլունուր: Վէ հէր մէպուսան միւտտէթի մէմուրլիյեթի տէօրթ սէնէտէն իպարէթ օլուպ, ֆապաթ թէքրար ինթիխապ օլունմագ ճայիղ տիր:

70. Մատ .

Մէպուսարըն ինթիխապը ումումի սինէ, հիյեթիին մէպուսի իճթիմաի օլան թըշրինի սանիտէն, լաագալլ տէօրթ մահ մուգատտէմ պաշլանըլըր:

71. Մատ .

Հէյեթի մէպուսան աղասընըն հէր պիրի, քէնտինի ինթիխապ իտէն տալիրէնին այրըճա վէքիլի օլմտերպ, ումում Օամանըլարըն վէքիլի հիւքմին տէ տիր:

72. Մատ .

Միւնթէիսիպէր ինթիխապ իտէճէքլէրի մէպուսարը, մէնտուպ օլտուղլարը տայիրէյի վիրաեթէ էհալիսինտէն ինթիխապ իթմէկէ մէճպուր տըրլար:

73. Մատ .

Պա իրատէյի սէնիյեէ, Հէյեթի մէպուսան ֆէսիս իլէ տաղարըլըր հալտէ, նիհանէթ ալթը այտա միւճթէմի օլմագ իւզրէ, ումում մէպուսանըն միւճէտտէտէն ինթիխապընա պաշլանըլըճագ տըր:

74. Մատ .

Հէյեթի մէպուսան աղասընտան պիրի վէֆաթ իտէր, վէ եա էսպապը հէճլիյէյի մէշրուտան պիրինէ տիւշար

թիւնները չորս տարին անգամ մը կը կատարին:

Իւրաքանչիւր Երեսօրհանի պաշտօնը չորս տարի միայն կը տուէ, բայց վերընտրելի է:

Յօդ . 70 .

Ընդհանուր ընտրութիւնը նոյեմբեր 1 էն գոնէ չորս ամիս առաջ պիտի սկսին, որ ժողովին գումարման համար հաստատեալ թուականն է:

Յօդ . 71

Երեսօրհանաց ժողովոյն մէն մի անգամն Օամանցւոց ընդհանրութիւնը կը ներկայացնէ, և ոչ բացառիկ կերպիւզինքն ընտրող շրջանակը:

Յօդ . 72 .

Ընտրողը պարտաւոր են իրենց երեսօրհաններն իրենց վերաբերեալ գաւառին բնակիչներէն ընտրելու:

Յօդ . 73 .

Երբ ժողովը կայսերական իրատէով լուծուի, ընդհանուր ընտրութիւնը պէտք եղած ժամանակին պիտի սկսին որպէս զի ժողովը կարենայ նորէն իւրմարիլ լուծման թուականէն գոնէ մինչև վեց ամիս:

Յօդ . 74 .

Երբ Երեսօրհանի մը մահուան, գատաստանական արդիւման, երկար բացակայութեան, գատապարտութեան,

օլուր, վէ եա պիր ուզուն միւտտէթտէ մէճլիտէ տէվամ իթմէղ, վէ եախօտ իսթիֆա իտէր, վէ եա մահքիւմլիյեթ, վէ եա գապուլը մէմուրլիյեթ ճիհէթի իլէ աղարդտան սագիթ օլուր իտէ, եէրինէ նիհանէթ կէլէճէք իճթիմաեա եէթիշմէք իւզրէ, ուսուլի վէճհլէ, տիկէրի թայեին օլունուր:

75. Մատ .

Միւնհալ օլան մէպուսուր գագամլարընա ինթիխապ օլունաճագ աղանըն մէմուրլիյեթի, կէլէճէք ինթիխապը ումումի զէմանընա գատար տըր:

76. Մատ .

Մէպուսարտան հէր պիրինէ պէհէր սէնէ իճթիմայի իչին, խաղինտէն 20 պին զուրուշ վէրիլէճէք, վէ շէհրիյէ պէշ պին զուրուշ մասալ իթիպարըլլա, մէմուրլիյի միլքիեէ նիզամընա թէվֆիզան աղիմէթ ու ալտէթ խարճրահը իթա գըրընաճագ տըր:

77. Մատ .

Հիյեթի մէպուսան թիտէթինէ, հէյեթի թարաֆընտան էքսէրիեթիլէ իւշ, վէ էքինճի վէ իւշիւնճիւ թիտէթլէրէ իւշէր նէֆէր քի, ճէման սօգուղ զաթ ինթիխապ օլունարագ, հուզուրու Շահանէեէ արդ իլէ, պունլարտան

եան, կամ տէրութեան պաշտօն ընդունելու պատճառաւ Երեսօրհանա կան հանգամանքը կորսուի, անոր տեղ նոր ընտրութեան կը ձեռնարկուի ըստ ընտրական օրինաց տրամադրութեան և այնպիսի պայմանաժամու մը մէջ, որ նոր Երեսօրհանը կարենայ իւր պաշտօնը կատարել, գոնէ ժողովոյն հետեալ գումարմանց շրջանին մէջ,

Յօդ . 75 .

Պարապ տեղ մը լցունելու համար ընտրեալ Երեսօրհանաց պաշտօնըմինչև յառաջիկայ ընդհանուր ընտրութիւնները կը տուէ:

Յօդ . 76 .

Տէրութեան գանձէն իւրաքանչիւր Երեսօրհանի պիտի յատկանայ քսան հազար զրուշ ժողովին գումարմանց միջոցին համար: Երեսօրհանաց կ. Պօլիս գալու և երթալու համար ճանապարհի ծախքն ալ նմանապէս գանձէն պիտի վճարի:

Այս ծախուց գումարը պիտի որոշուի ըստ տրամադրութեանց այն կանոնադրութեան որ տէրութեան քաղաքային պաշտօնատարաց վճարուած ճանապարհի ծախքը կը կարգադրէ, ամսական հինգ հազար զրուշ թոշակի մը վրայ հաշուելով:

Յօդ . 77 .

Երեսօրհանաց ժողովին Նախագահն և երկու փոխ Նախագահները վէհ. Սուլթանէն կընտրուին ինն ընտրելեաց ցանկի մը մէջէ, զոր ժողովը կը նշանակէ քուէից մեծամասնութեամբ: Այս ինն ընտրելեաց երեքն

պիւրիսի ըրասէթէ, վէ իքիսի ըէյիս վէ քեայէթլէրինէ, պա իրասէյի սէնիեթ թէրճիհ, վէ մէմուրիեթլէրի իճրա գըլընըր :

78 . Մաս .

Հէեթթի մէպուսանըն միւզաքէրա թը ալէնի տիր : Ֆագաթ , պիր մաստէյի միւհիմէտէն տօլանը միւզաքէրա թը խէֆի թութուրմագ , վիւքէլա ճա նիպինտէն վէ եախօտ Հէյեթթի մէպուսան ազասընտան օն պէշ զաթ թարաֆընտան թէքլիֆ օլունտուգտա հէյեթթին իճթիմա իթաիկի մահէլլ , ազանըն մաստասընտան , թախիլիեթ իտիլէրէք , թէքլիֆին ըէտա վէ եա գապուլի իչիւն էքսէրիեթթը արայէ միւրաճաթ օլունուր :

79 . Մաս .

Հէյեթթի մէպուսանըն միւտտէթի իճթիմաիյեթսինտէ , ազատան հիշ պիրի հէյեթթ թարաֆընտան իթթիհամէ սէպէպի քեաֆի պուլունտուզունա , էքսէրիեթթլէ գարար վիրիլէտիքճէ վէ եախօտ պիր ճիւնհա վէ եա ճինա էթ իճրա իտէր իքէն , վէ եա իճրաի միւթէազըպ թութուլմասըրգճա թէվ գըֆ վէ մուհաքէմէ օլունամագ :

80 . Մաս .

Հէյեթթի մէպուսան քէնտույէ հէվալէ օլունաճագ գավինին լայիհալարը նը միւզաքէրէ իլէ , պունլարտան ումուրը մալիյեթ վէ գանունը էսասիեթ թասալիւգ իտէր մաստէլէրի ըէտա վէ եա գապուլ վէ եախօտ թասաիլ իտէր :

առաջին Նախագահութեան , երեքն երկրորդ Նախագահութեան և երեքն երրորդ Նախագահութեան համար են : Նախագահն և փոխ Նախագահն իրատէով կ'անուանին :

Յօդ . 78 .

Երեսփոխանաց ժողովին նիստերը հրապարակային են : Սակայն ժողովը կրնայ գաղտնի նիստ ընել , եթէ Նախարարը կամ Նախագահը , կամ հընգետասան անդամք առաջարկեն զայն և եթէ այս առաջարկութիւնը դուրս փակ նիստի մէջ քուէի գրուելով ընդունուի :

Յօդ . 79 .

Երեսփոխան մը , մինչև որ ժողովը մեծամասնութեամբ զայն դատաստանի ենթարկելու արածնութիւն տուող որոշում չ'ընէ , չը կրնար խորհրդաբանին գումարմանց շրջանին մէջ ձերբակալել կամ դատաստանի ենթարկել , 'ի բաց առեալ երբոր յանցանք մը գործած ատեն բռնուի :

Յօդ . 80 .

Երեսփոխանաց ժողովն իրեն ներկայացեալ օրինաց ծրագրերուն վրայ կը վիճէ : Ելումտից կամ Սահմանագրութեան վերաբերեալ տրամադրութիւնները կ'ընդունի , կը բարեփոխէ կամ կը մերժէ . Պետութեան

վէ մէսարիֆի ումուլիեթ մուվաղէնէ գանունունտա կէօսթէրիլիլի վէճհ իլէ , Հէյեթթի մէպուսանտա թաֆիլա թըլլա թէտղըգ օլունտուգտան սօնրա միգտարընա վիւքէլա իլէ պիրլիքտէ գարար վէրելիր , վէ պունա գարշըլըգ օլաճագ վարիտաթըն քէյֆիեթթ վէ քէմիյեթթի վէ սուրէթի թէվլի վէ թէտարիլի , քէղալիք վիւքէլա իլէ պիրլիքտէ թային իտիլիր :

ՄէՀԱՔԻՄ

81 . Մաս .

Գանունը մախսուսունա թէվֆիդան , թարաֆը տէվլէթտէն նասպ օլունան , վէ եէպլէրինէ պերաթը շէրիֆ վիրիլէն հաքիմլէր լաեիլթ ազիլ տիր . Ֆագաթ իսթիֆալարը գապուլ օլունուր . հաքիմլէրին թարագգիւեաթը , վէ մէսլէքլէրի վէ թէպուիլի մէմուրիեթթլէրի , վէ թագաիւտլէրի վէ պիր ճիւրմ իլէ մահքիւմիյեթ իւզէրինէ ազլ օլունմալարը տախի , գանունու մախսուսի հիւք միւնէ թապի տիր . վէ հաքիմլէր 'ն վէ մէհաքիմ մէմուրլարընըն մաթլուպ օլուն էվասֆընը , իշ պու գանուն իրաեթ իտէր :

82 . Մաս .

Մահքէմէլէրաէ հէր նէվի մուհաքէմէ ալէնէն ճէրէեան իտէր . վէ իլամաթըն նէշրինէ մէէղունիյեթ վար տըր , անճագ գանունունտա միւսարրահ էսպասպա մէպնի մահքէմէ , մուհաքէմէյի խէֆի թութապիլիր :

ընդհանուր ծախքերն , որք Պիւտճէի օրինաց մէջ կը պարունակին , մանրամասնաբար կը քննէ և անոնց գումարը կ'որոշէ նախարարաց հետ 'ի միասին , նմանապէս նախարարաց հետ համաձայնութեամբ կ'որոշէ Պետութեան ծախքը գոցելու յատկացած էկամտից տեսակը գումարն ու բաշխման ու հաւաքման եղանակը :

ԳԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԻՆ

Յօդ . 81 .

Յատուկ օրինաց համեմատ անուանեալ և Պերաթով հաստատեալ դատաւորք չ'են կրնար պաշտօնանկ ըլլալ , բայց իրենք կրնան հրաժարական տալ . Գատաւորաց իրենց պաշտօնական դատաւարութեան մէջ յառաջացումը , տեղափոխութիւնը , պաշտօնէն թոշակաւ դադարումը , դատաւճիռ մ'ընդունուելու ստթիւ պաշտօնանկութիւնը վերոյիշեալ յատուկ օրինաց տրամադրութեանց համեմատ պիտի ըլլան : Նոյն օրէնքը կը սահմանէ դատաւորի կամ դատական կարգին ուրիշ պաշտօնները կատարելու համար պէտք եղած պայմանները և հանգամանքները :

Յօդ . 82 .

Ամեն ատեաններու նիստերն հրապարակային են : Գատաւճիռներու հրատարակութեան արտօնութիւն տրուած է : Սակայն օրինաց նշանակած մասնաւոր պարագայից մէջ նիստը դուրսիս կ'ըլլայ :

83 . Մատ .

Հէր քէս հուզուրը մահքէմէտէ հուզուզուռ մուհաֆագա իչին, լիւզիւմ կէօրտիւկիւ վէսայիթի մէշրուաեր իսթիմալ իտէպիլիւր :

84 . Մատ .

Պիր մահքէմէ վաղիֆէսի տախիլին տէ օլան տավանըն հէր նէ վէսիլէ իլէ օլուր իսէ օլուռն, բուէթիւնտէն իմթիւնա իտէմէզ վէ պիր քէրրէ բույեթիւնէ վէ եախօտ բուէթի իչիւն իգթիլզա իտէն թահգըգաթը էվիլիէէէ պաշլանըլըդտան սօնրա, թաթիլ վէ եա թաալիլի տախի ճայիլ օլամազ, մէկէր քի, միւտաի տավատան քէֆիլը եէտ իթմիշ օլա, շու գատար քի, ճէզանէ միւթէպլիլ ատալիտէ, հիւքիւմէթէ պիտ օլան հուզուզ նիզամը վէճհլէ եինէ իճրա օլուռուր :

85 . Մատ .

Հէր տավա պիտ օլտուզու մուհաքէմէտէ բույեթի օլուռուր : էշխաս իլէ հիւքիւմէթ պէյնիւտէքի տավալար տախի, մէհաքիմի ումումիէէէ պիտ տիր :

86 . Մատ .

Մահքէմէլէր հէր տիւրլիւ միւտա իսէլաթտան ազատէ տիր :

87 . Մատ .

Տաալիլի շէրիէ մէհաքիմի շէրիէէտէ, վէ տաալիլի նիզամիէէ, մէհաքիմի նիզամիէէտէ բույեթի օլուռուր :

Յօդ . 83 .

Մէն մի անհատ կրնայ իւր պաշտպանութեան շահուն համար դատարանին առջև օրինաց ներած միջոցները գործածել :

Յօդ . 84 .

Դատարան մը չ'կրնար որ և է պատճառանօք իւր ձեռնհասութեան վերաբերեալ դատ մը մերժել, ոչ ալ քննութեան սկսելէ ետև դատաստանը դադարեցնել կամ ետ ձգել, քանի որ դատախազը չ'ուզէ ետ կենալ : Այսու ամենայնիւ պատժական գործոց մէջ կառավարութիւնն օրինաց համեմատ իւր գործողութիւնը կը շարունակէ, թէև դատախազը ետ կենայ :

Յօդ . 85 .

Ամեն գործ կը դատուի այն դատարանէն որու կը վերաբերի : Անհատից և Պետութեան մէջ եղած դատերն հասարակ դատարաններու ձեռնհասութեան ներքև են :

Յօդ . 86 .

Դատարանաց մէջ բնաւ միջամտութիւն 'ի գործ չը կրնար գրուիլ :

Յօդ . 87 .

Շէրիլի վերաբերեալ գործերը Շէրիլի դատարաններէն կը դատուին : Քաղաքային գործոց դատերը քաղաքային ատեաններու կը վերաբերին :

88 Մատ .

Մահքէմէլէրին սունուֆ վէ վէզաէիֆ, վէ սէլահիէթիլին տէրէճաթ վէ թագսիմաթը, վէ հիւքքեամըն թէվլիֆի գավանինէ միւսթէնիտ տիր :

89 . Մատ .

Հէր նէ նամ իլէ օլուր իսէ օլուռն, պազը մէվատոր մախսուսէյի բուէթ վէ հիւքմէ էթմէքիլին, մէհաքիմը մուայեէնէ խարիճինտէ ֆէվզէլատէ պիր մահքէմէ, վէ եախօտ հիւքմէ վէրմէք սէլահիէթիլին հայիլ գօմիսիօն թէշքիլի գաթան ճայիլ տէյիլ տիր . ֆագաթ, գանունէն մուայեէն օլտուզու վէճհլէ, թայեէնի միւվէլլա վէ թահքիմ ճայիլ տիր :

90 . Մատ .

Հիչ պիր հաքիմ հաքիմըդ սըֆաթը իլէ տէվէթին մաաշը պիր պաշգա մէմուրիլիլի, էօհտէսինտէ ճէմ իտէմէզ :

91 . Մատ .

Ումուրու ճէզաիլէտէ, հուզուզու ամմէյի վիգայեէէ մէմուր, միւտաիէի ումումիլէր պուլունաճագ, վէ պուռլարըն վէզայիֆ վէ տէրէճաթը, գանուն իլէ թայեին գըլընաճագ աըր :

ՏԻՎԱՆԸ ԱԼԻ

92 . Մատ .

Տիվանը ալի օթուզ ազատան միւրէքքէպ տիր : Պունլարըն օնու հէյեէ :

Յօդ . 88 .

Զանազան տեսակ դատարաններն, իւրաքանչիւրին պաշտօնն ու ձեռնհասութիւնը, և դատաւորաց թոշակներն օրենքով կը կարգադրեն :

Յօդ . 89 .

Հասարակ դատարաններէն դուրս որ և է անունով արտաքոյ կարգի դատարաններ և յանձնախումբեր չ'են կրնար հաստատուիլ մասնաւոր գործեր դատելու համար : Սակայն իրաւարարութիւն (թահքիմ) և պատուիրակ — դատաւորութիւն (միւվէլլա) կարգել ներելի է օրինաց սահմանած ձևերով :

Յօդ . 90 .

Դատաւոր մը չը կրնար բնաւ իւր պաշտօնին հետ 'ի միասին թոշակաւոր հասարակային պաշտօն մ'ալ վարել :

Յօդ . 91 .

Պատժական դատերու մէջ հանրութեան իրաւունքը պաշտպանելու պաշտօնով ընդհանուր դատախազներ (Միւտաիլի Ումումի) պիտի կարգուին : Ասոնց պաշտօնին սահմաններն և իրենց պաշտօնական դասակարգութիւնն օրենքով պիտի հաստատուին :

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆ

Յօդ . 92 .

Բարձրագոյն Ատեանը կը բաղկանայ երեսուն անդամներէ, որոց Տասը Մե

Թը անան, վէ օնու Շուրայի տէվլէթ, վէ օնու Մահքէմէյի թէմեիզ վէ իսթինաֆրուէսսա վէ ազասընտան, գուրա իլէ թէֆրիզ վէ թայեին օլունաւրազ, չէյեթի անան տայիրէսինտէ, լիզում կէօրիւնտիւքճէ, պա իրատէյի սէնիյյէ ազա օլունուր :

Վաղիֆէսի, վիւքէլա իլէ Մահքէմէյի թէմեիզ րուէսսա վէ ազասընըն, վէ զաթ վէ հուգուգու Շահանէ ալէյհինտէ հարէքէթէ, վէ տէվլէթի պիր հալը մուխաթարանա իլգանէ թէսսա տի իլէնէնէրին, մահաքէմէսի տիր :

93. Մաս .

Տիվանը ալի իքիեէ մունգասէմ օլուպ, պիրի Տայիրէյի իթթիհամիյէ, վէ պիրի Տիվանը հիւքմ տիր : Տայիրէյի իթթիհամիյէ աօգուզ ազատէն իպարէթ օլուպ, պունուն իւչիւ չէյեթի անան վէ իւչիւ Տիվանը թէմեիզ վէ իսթինաֆ, վէ իւչիւ Շուրայի տէվլէթ ազասընտան, Տիվանը ալիյէ պըննաճագ ազա իչինտէն, գուրա իլէ ինթիխասպ օլունուր :

94. Մաս .

Պու տայիրէ, շիքեանէթ օլունան զէվաթըն միւթթէհիմ օլուպ օլունաղընա, սիւլուսան էքսէրիյէթիլլէ գաւար վէրիր, վէ Տայիրէյի իթթիհամիյէտէ պուլունանըր Տիվանը հիւքմտէ պուլունամազ :

95. Մաս .

Տիվանը հիւքմ, եէտիսի չէյեթի անան, վէ եէտիսի Տիվանը թէմեիզ

րակոյսի անգամներէն, Տասը Պետական խորհրդոյ և Տասը Վճուարեկ ու Վերաքննիչ Ատենից Ատենապետներէն ու անգամներէն ընտրեալ են :

Բոլոր անգամք վիճակաւ կ'ընտրուին :

Բարձրագոյն Ատենը պէտք եղած ատեն կայսերական իրատէով կը գումարի և Ծերակուտին խորհրդարանը նիստ կ'ընէ :

Իւր իրաւասութիւնքն են դատել Նախարարները, Վճուարեկ Ատենին Ատենապետն ու Անգամները, և ծանր դաւաճանութեամբ կամ Պետութեան ապահովութեան դէմ յանցանքով ամբաստանեալ բոլոր անձինք :

Յօդ . 93 .

Բարձրագոյն ատենը երկու գատարանէ կը բաղկանայ, Ամբաստանական և Դատողական :

Ամբաստանական Դատարանը կը բաղկանայ ինն անգամէ, վիճակաւ ընտրեալ Բարձրագոյն ատենին անգամներէն, որոց երեքը Ծերակուտի երեքը Պետական խորհրդոյ և երեքը Վճուարեկ կամ Վերաքննիչ ատեններէն րու անգամներէն :

Յօդ . 94 .

Ամբաստանական ատենն անգամոց երկու երրորդին մեծամասնութեամբ կ'որոշէ գատողական ատենին յղելի գործերը :

Ամբաստանական ատենին անգամները Դատողական ատենին խորհրդակցութեանց չ'են կրնար մասնակցիլ :

Յօդ . 95 .

Դատողական ատենը քսան և մէկ անգամէ կը բաղկանայ, որոց եօթ

վէ իսթինաֆ, վէ եէտիսի Շուրայի տէվլէթ րուէսսա վէ ազասընտան օլումագ իւզրէ, Տիվանը ալի ազասընըն եիկիրմի պիր նէֆէրինտէն միւրէքքէպ օլարագ, Տայիրէյի իթթիհամիյէ թարաֆընտան, մահաքէմէսի լաղըմ օլատուղունա Գարար վէրիվիչ տավալար հագգընտա, ազայի միւրէթթէպէնին սիւլուսան էքսէրիյէթի իլէ գաթիէն, վէ գավանինի մէվղուաղընա թաթպիլգան հիւքմ իտէր, վէ հիւքմիլէրի գապիլի իսթինաֆ վէ թէմեիզ տէյիլտիր :

ՈՒՄՈՒՐՈՒ ՄԱԼԻԵՒ

96. Մաս .

Թէքեալիֆի տէվլէթին, հիչ պիրի պիր գանուն իլէ թայեին օլունմատըգճա, վազ ու թէվիլ վէ իսթիհասպ օլունամազ :

97. Մաս .

Տէվլէթին պիւտճէսի վարիտաթ վէ մէսարիֆաթը թաղրիպիյէսինի միւպէյեին գանուն տուր : Թէքեալիֆի տէվլէթին վազ ու թէվիլ վէ թահսիլի էմրինտէ, միւթթէնիս օլաճաղը գանուն պու տուր :

98. Մաս .

Պիւտճէ եանի միւվաղէնէյի ումուիյէ գանունու, Մէճլիսի ումուիտէ մատտէ պէ մատտէ թէտգըգ վէ գապուլ օլունուր :

Վարիտաթ վէ մէսարիֆաթը միւլսմինէնին միւֆրէտաթընը ճամի օլմագ իւզրէ, անա մէրպութ օլան ճէպիլէ

ԵԼՈՒՄՈՒՏԲ

Յօդ . 96 .

Որ և է տուրք յօգուտ Տերութեան չ' կրնար հաստատուիլ, բաշխիլ և հաւաքիլ առանց օրէնքի մը զօրութեան :

Յօդ . 97 .

Պետութեան ելումտից նախատեսումը պարունակող օրէնքը պիւտճէն է : Յօգուտ Պետութեան առնուած հարկերն իրենց որոշման բաշխման և հաւաքման նկատմամբ նոյն օրէնքով գործադրելի են :

Յօդ . 98

Ընդհանուր ժողովը պիւտճէին օրէնքն յօգուած առ յօգուած կը քննէ և քուէի կենթարկէ :

Ելումտից մանրամասն կէտերը պարունակող և պիւտճէի յարակից ցուցակները՝ մասերու, գլուխներու և յօգուածներու բաժնուած են կանոն

լէր, նիզամէն թայեին օլունան նիւմու-
նէսինէ թէվֆիդան, ազսամ, վէ ֆիւ-
սուլ, վէ մէվատար միւթէատտիտէյէ
միւնգասէմ օլարագ, պունլարըն միւ-
զաբէրէսի տախի ֆատըլ ֆատըլ իճրա
խախիր:

99 . Մատ .

Միւվազէնէյի ումումիյէ գանունու,
միւթէալլիդ օլտուղու սէնէնին սու-
խուլինտէ մէվգըյի իճրայէ գօնուլա-
պիւմէք իչին, լախհասը հիյէթի մէպու-
սանա, Մէճլիսի Ումումիինին քիւշատը
ազըպինտէ իթա օլունուր:

100 . Մատ .

Պիր գանունու մախսուս իլէ մուայ-
յէն օլմատըգճա, էմվալը տէվլէթտէն
միւվազէնէ խարիճինտէ, սարֆիեաթ
ճայիդ օլամագ:

101 . Մատ .

Մէճլիսի սւմումիինին միւնազըա
պուլունմատըղը էսնատէ, էսպապը
միւնապիրէյի ֆէվգէլատէտէն տօլաեը,
միւվազէնէ խարիճինտէ մասրաֆ իխ-
թիեարինէ լիզումի գավի թէհագ-
գուգ իտէր իսէ, մէսուլիյեթի հէյ-
եթի վիւքէլատէ այիտ օլմագ, վէ
Մէճլիսի ումումիինին քիւշատը ազը-
պինտէ, անա տայիր գանուն լայիհասը
Մէճլիսի ումումիյէ վիրիւմէք իւզըէ,
օ մասրաֆըն թէսվիյէսի իչին իգթիգա
լտէն մէպալիդին, թարաֆը հազըթի
Փատիշահիյէ սըզ ու իսթիզան իլէ,
սատըր օլաճագ իրատէյի սէնիյէ իւ-
զէրինէ, թէտարիք վէ սարֆը ճայիդ
օլուր:

նադրութեամբ որոշուած օրինակին
համեմատ:

Սոյն ցուցակները գլուխ առ գլուխ
քուէի կըդրուին:

Յօդ . 99 .

Պիւտճէի օրինաց ծրագիրն երես-
փոխանական ժողովին բացումէն ան-
միջապէս ետքը կը ներկայանայ անոր,
որպէս զի ելճտական տարւոյն սկիզբէն
գործադրելի ըլլայ:

Յօդ . 100 .

Պիւտճէն գուրս որ և է ծախք
չ' կրնար լինիլ Տերութեան գանձէն՝
աւանց յատուկ օրէնքի:

Յօդ . 101 .

Արտաքոյ կարգի պարագայից մէջ,
երբ ստիպողականութիւն կայ նախա-
րարք կրնան ընդհանուր ժողովոյ բա-
ցակայութեան միջոցին՝ կայսերական
իրատէով հարկ եղած գրամական մի-
ջոյն հայթայթել և Պիւտճէին մէջ
չանցած ծախք մը ընել՝ այն պայմա-
նաւ որ ընդհանուր ժողովոյ յառաջի-
կայ գումարման սկիզբն անոր հաւա-
նութիւնը առնուն օրինաց ծրագիր մը
ներկայացնելով:

102 . Մատ .

Մուվազէնէ գանունունուն հիւքմիւ
պիր սէնէյէ մախսուս տուր: Օ սէնէ-
նին խարիճինտէ հիւքմիւ ճարի օլա-
մագ: Անճագ, պաղը ահվալը ֆէվգէ-
լատէտէն տօլաեը Մէճլիսի մէպուսան,
մուվազէնէյի գարարաշարբմագսըզըն
ֆէսիս օլունտուղու հալտէ, հիւքմիւ
պիր սէնէյի թէճաւուղ իթմէմէք իւզ-
ըէ, պիր գարարնամէ իլէ, վիւքէլայի
տէվլէթ, պա իրատէյի սէնիյէ, սէնէյի
ստալըգա մուվազէնէսինին ճէրէեանը
ահքեամընը, Մէճլիսի մէպուսանըն կէ-
լէճէք իճթիմսինէ գատար թէմտիտ ի-
տէրլէր:

103 . Մատ .

Մուհասէպէյի գաթիյէ գանունու,
միւթէալլիդ օլտուղու սէնէնին վարի-
տաթընտան իսթիհալ օլունան մէ-
պալիդ իլէ ելինէ օ սէնէնին մէսարի-
ֆաթընտա վուգու պուլան սարֆիեա-
թըն միդտարը հազըղըսընը միւպէյ-
յին օլարագ, պունուն շէքլ վէ թագ-
սիմաթը տախի, մուվազէնէյի ումու-
միյէ գանունունա թէմամի իլէ մութա-
պըզ օլաճագ սըր:

104 . Մատ .

Մուհասէպէյի գաթիեէ գանունու-
նուն լաեիհասը, միւթաալլիդ օլտուղու
սէնէնին իսթիմընտան իթիպարէն,
նիհասէթ տէօրթ սէնէ սօնրա, մէճ-
լիսի ումումիեէ իթա օլունուր:

105 . Մատ .

Իմվալի տէվլէթին գապը ու սար-
ֆընա մէմուր օլաեղարըն մուհասէպէ-

Յօդ . 102 .

Պիւտճէն մէկ տարւան համար միայն
կը քուէարկի և որ տարւոյն համար որ
չինուած է, այն տարւան համար օ-
րինաց զօրութիւն ունի: Սակայն երբ
բացառիկ պարագայից պատճառաւ
երեսփոխանական ժողովը Պիւտճէին
քուէարկուէլէն առաջ լուծուի, նա-
խարարք կրնան կայսերական իրատէ-
ով նախորդ տարւան Պիւտճէն գոր-
ծադրել մինչև ժողովին յառաջիկայ
գումարումը: Սոյն առժամանակեայ
Պիւտճէին գործադրութիւնը չ'կրնա
մէկ տարին անցնիլ:

Յօդ . 103 .

Պիւտճէին վերջնական կարգադ-
րութեան օրէնքը՝ պատկանեալ տա-
րւոյն հասութից և ծախուց վրայ գո-
յացած մտից և կատարուած վճար-
մանց գումարները կը նշանակէ:
Իւր ձևն ու բաժանումները Պիւտ-
ճէին յար և նման են:

Յօդ . 104 .

Վերջնական կարգադրութեան օրի-
նաց ծրագիրը պատկանեալ տարւոյն
վախճանէն գոնէ մինչև չորս տարի
երեսփոխանական ժողովոյ կը ներկա-
յանայ:

Յօդ . 105 .

Հաշուակալ ասան մը պիտի հաս-
տատուի, որոյ պաշտօնը պիտի լինի

լէրինի ըսյ յէթ, վէ աէվայերտէն թանդիմ օլունան սալ միւհասէպէլէ ընի թէտղըգ խտէրէք, խիւլասայի թէտղըգամ վէ նէթիճէէի միւթալա աթընը հէր սէնէ պիր թագըրիր մախ սուս իլէ, Հէյեթի մէսլուսանա արղ կլլէմէք իւզըէ, պիր Տիվանը մուհասէպամ թէշքիլ օլունաճագ տըր: Պուտիվան հէր իւզ այտա պիր քէրրէ, ահվալի մալլեյեէի, բիեասէթի վիւքէ լա վասըթասը, յլա, պա թագըրիր, թաւաֆը հաղըթի ֆատիշահիէէ տախի արղ իտէր:

106. Մատ.

Տիվանը մուհասէպամըն աղասը օն իւքի քիշիտէն միւրէթթէպ օլաճագ, վէ հէր պիրի հէյեթի մէսլուսանտան էք սէրիեթլէ, ազլինին լիւզումի թաստիք օլունմատըգճա, մէմուրիեթին տէ գայտը հայեթ իլէ գալմաղ իւզըէ, պա իրատէյի սէնիլլէ, նասպ օլունաճագ տըր,

107. Մատ.

Տիվանը մուհասէպամ աղասընըն էվ սաֆը, վէ վաղաեթիինին թաֆսիլամը, վէ սուրէթի խթիֆա, վէ թէպտիլ, վէ թէրաղըգ, վէ թէգախաիւ, վէ աղլամընըն քէյֆիեթի թէշքիլի, պիր նիզամը մախսուս իլէ թայեին օլունաճագ տըր:

Վ.Ի.Ս.Ե.Ս.Թ.

108. Մատ.

Վիլաեթըն ուսուլու իտարէսի, թէվսի մէզունլեյեթ վէ թէֆրիգի

գանձային համարակալաց գործողութիւններն ինչպէս նաև այլ և այլ պաշտօնատանց տարեկան հաշիւները քննել:

Սոյն ատեանն ամեն տարի իւր աշխատութեանց արդիւնքը յատուկ տեղեկագրով մը Երեսփոխանական Ժողովոյ պիտի ներկայացնէ:

Ամեն եռամսոյ վերջն ալ Պետութեան Երմտական վիճակին վրայ տեղեկագիր մը Վեհափառ Սուլթանին պիտի ներկայացնէ Մեծ — Եպարքուսին միջոցաւ:

Յօդ. 106.

Հաշուակալ ատեանը պիտի կազմուի 12 անփոփոխելի անդամներէ որք կայ սերտական իրատէով պիտի անուանին:

Ասոնցմէ ոչ մին չ'կրնար պաշտօնէ հանուիլ մինչև որ պաշտօնէ հանելու պատճառաբանեալ առաջարկութիւնն Երեսփոխանական Ժողովոյ մեծամասնութենէն չ'ընդունուի:

Յօդ. 107.

Հաշուակալատեանի անդամներէն պահանջուած պայմաններն ու հանգամանքներն, անոնց պաշտօնին ու իրաւասութեան մանրամասնութիւններն, հրաժարման, փոփոխման, յառաջաման և պաշտօնէ թոշակաւ դադարման համար պէտք եղած կանոններն ինչպէս նաև ատենին դիւաններուն կազմութիւնն յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշուին:

Գ.Ս.Ս.Ս.Կ.Ս.Ն Վ.Ս.Բ.Ս.Ի.Ի.Ն

Յօդ. 108.

Գաւառաց վարչութեան հիմնէ տարակեղ-րոնացման սկզբունքը:

վաղաեթի գախտէսի իւզէրինէ միւէս սէս օլուպ, տէրէճամը, նիզամը մախսուս իլէ թայեին գըլընաճագ տըր:

109. Մատ.

Վիլաեթի, վէ լիվա, վէ գաղա մերքեղլէրինտէ օլան իտարէ մէճիլլէրի իլէ, սէնէտէ պիր տէֆա մէրքեղլէ վիլաեթի մէճիլլա խտէն Մէճիլլա ու մուլի աղասընըն, սուրէթի ինթիլասպը, պիր գանունու մախսուս իլէ թէվսի օլունաճագ տըր:

110. Մատ.

Վիլաեթի Մէճալիսի Ումումիեթիին վաղաեթի, եարըլաճագ գանունու մախսուսունտա պէտան օլունաճագը վէճ իլէ, թուրուգ վէ մէսալիր թանգիմի, վէ իթիպար սանտըղլարընըն թէշքիլի, վէ սանաեի, վէ թիճարթ, վէ ֆէլահաթըն թէսէիլի կիպի, ու մուրու նաֆիլաեթ միւթալիլի մէվատտ հաղընտա, վէ ումումա այիտ մէսալի վէ թերպիլլին ինթիլարը եօլունտա միւզաքէրամը շամիլ օլմաղլա պէրապէր, թէքեալիլի վէ միւրէթթէպամ ժը միւրիեթիին սուրէթի թէվզի վէ իսթիհալիտէ, վէ մուամէլամը սայիլրէտէ, գալմանիլլի վէ նիզամամը մէվզուա ահքեամընա մուխալիլի կէօրտիւքլէրի ահվալըն, միւթապիլի օլտուղու մաղամ վէ մէվզըլարա թէպլիլլէ, թասսիհ վէ իսթաճը գըմընտա, արղը իլթիքեա իթմէք սէլահիլլէթինի տախի, միւհիլլի օլաճագ տըր:

111. Մատ.

Միւսաղ գաֆաթ, վէ միւսթէրըլլաթ, վէ նուգուտու մէվզուֆէ հարը

Սոյն կազմակերպութեան մանրամասն պարագաներն օրէնքով մը պիտի որոշին:

Յօդ. 109.

Յատուկ օրէնք մ'առաւել ընդարձակ հիմանց վրայ պիտի կանոնաորէ գաւառաց նահանգաց և անոնց վարչական խորհրդոց ընտրութիւնն, ինչպէս նաև տարուէ տարի ամեն գաւառաղլուխ քաղաքները գումարեալ ընդհանուր խորհրդոց ընտրութիւնն:

Յօդ. 110.

Սոյն յատուկ օրէնքով պիտի որոշուին նաև գաւառական ընդհանուր խորհրդին իրաւասութիւնը, որք են:

1 — Խորհուրդ և որոշում ընելու կարողութիւն հասարակաց օգտի վերաբերեալ իրաց վրայ, ինչպէս են հաղորդակցութեան ճանապարհաց շինութիւն, հողադործաց փոխատու անտուկներու հաստատութիւն, արուեստից, վաճառականութեան և երկրագործութեան զարգացումն և հասարակաց կրթութեան ծաւալում:

2 — Գեռնհաս իշխանութեանց գանդատելու իրաւունք թէ արոց բաշխման և հաւաքման և թէ ուրիշ նիւթոց մէջ օրինաց և կանոնաց հակառակ գործոց և իրողութեանց դարման և ողղութիւն ձեռք բերելու համար:

Յօդ. 111.

Աւանաց (Գաղա) մէջ այլ և այլ հասարակութեանց իւրաքանչիւրին վերա

լաթընդն, շուրուժու վաղըֆիյեհեօի, վէ թեամիւրի գաստիմի վէճճ իլէ, մէշ ըութ լէհինէ, վէ խայրաթա, վէ միւ պէրրաթա սարֆօլունմագ իւղրէ, վա սիեէթ իտիլէն էմիլալըն, վասիեէթնա մէլէրինտէ մուհարրէր օլուսղու իւղրէ, մուսա լէհինէ սարֆընա, վէ էմիլալը կըթամըն նիզամնամէյի մոխսուսու վէճճ իլէ սուրէթի իտարէսինէ նէզարէթ իթ մէք իւղրէ, հէր գաղատա, հէր միլ լէթին, պիր ճէմաթ մէճիսի պու լունաճագ, վէ պու մէճիսիլէր, թան պիմ իտիլէճէք նիզամաթը մախուսէսի վէճճ իլէ, հէր միլլէթին միւնթէիւսպ էֆրատընտան միւրէքքէսյ օլաճագ տըր: Մէճայիսի մէզքիւրէ, մահէլլէրի հիւքիւմեթիլէրինի, վէ վիլաեաթը Մէճայիսի ումուսիյեէսիւի, քէնտիլէրինէ մէրճի պիլէճէք տիր:

112. Մաս .

Ումուրու պէլէտիեէ, Տէրիսաստէթ վէ թաշրալարտա պիլ ինթիխասյ թէշ քիլ օլունաճագ տէվանիլի պէլէտիեէ մէճիսիլէրիլէ իտարէ օլունաճագ, վէ պու տայիլէլէրին սուրէթի թէշքիլ վէ վազանիֆի, վէ ազաւընըն սուրէթի ինթիխասյը, գանուճու մախուսու իլէ թայիլին գըլընաճագ տըր:

ՄԼՎԱՏՏԸ ՇԵԹԹԱ

113. Մաս .

Միլքին պիր ճիհէթիտէ իթիլլալ զահուր իտէճէկիւի միւէյեիտ ասար

բերեալ խորհուրդ մը պիտի գանուի, որոյ պաշտօնը պիտի լինի հսկել .

1 — Բարեպաշտական հաստատութեանց կամ անշարժ կալուածոց եկամուտներուն մատակարարութեան վրայ, որոց գործածութեան բուն նպատակը հիմնադրաց յատուկ տրամադրութիւններով կամ ստորութեամբ որոշուած են :

2 — Որոշմութեան կամ բարեգործութեան համար կոտակեալ կամ նուիրեալ գումարաց կամ գոյից գործածութեան վրայ :

3 — Որոց գումարներուն ըստ հաստատեալ յատուկ կանոնաց մատակարարման վրայ :

Իւրաքանչիւր խորհուրդ, իւր ներկայացուցած հասարակութեանէն ընտրեալ անդամներէ պիտի բաղկանայ հաստատելի յատուկ կանոնաց համեմատ :

Այս խորհուրդները տեղական իշխանութիւններէն ու գաւառական ընդհանուր խորհուրդներէն կախում պիտի ունենան :

Յօդ . 112 .

Քաղաքային կամ թաղային գործերը կ'Պօլսոյ և գաւառաց մէջ ժողովրդէն ընտրեալ քաղաքային խորհուրդներէ պիտի մատակարարին :

Քաղաքային խորհրդոց կազմութիւնը, իրաւասութիւնն և ընտրութեան եղանակն յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշին :

ՉԱՆԱՉԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԻՒՄ

Յօդ . 113 .

Երբոր Տերութեան երկրին մէկ կողմը խուովութիւն նախատեսել

վէ էմարաթ կէօրիւլտիյիւ հալտէ, հիւքիւմէթի Սէնիյեէնին, օ մահալլէ մախսուս օլմագ իւղրէ, մուվազդաթէն «Իտարէյի էօրֆիլէ» իլանընա հաղդը վարտըր : «Իտարէյի էօրֆիլէ», դալանիյն վէ նիզամաթը միլքիւեէնին, մուվազդաթէն թաթիլիտէն իպարէթ օլուս, «Իտարէյի էօրֆիլէ» թահթընտա պուլունան մահալլին սուրէթը իտարէսի, նիզամը մախուս իլէ թայեին օլունաճագ տըր : Հիւքիւմէթին էմիլիէթիլին իկալ իթտիլլէրի իտարէյի զապըթանըն թահզըզաթը մէվաուդէսի իւղրինէ, սասիլթ օլանդարը, մէմալիքի մահրուսէյի Շահանէտէն իխրաճ վէ թէպէեիա իթմէք, միւնհատըրէն զաթը հազրէթի Փաաիշահինին ետաի իլթիտարընտա տըր :

114. Մաս .

Օամանըր էֆրատընըն քեաֆիֆէսին ճէ, թահսիլի մէարիֆին, պիրինճի մէրթէպէսի, մէճպուրի օլաճագ, վէ պունուն տէրէճաթ վէ թէֆէրիւաթը, նիզամը մախուս իլէ թայեին գըլընաճագ տըր :

115. Մաս .

Գանուճու էասիլին պիր մատտէսի պիլէ, հիշ պիր սէպէպ վէ պէհանէ լէ թաթիլ վէ եա իճրատան իսգաթ իտիլմէլ :

116. Մաս .

Գանուճու էասիլին մէվատըր միւնտէրիճէսինտէն պազըլարընըն իճասըր, հալ վէ վազթա կէօրէ, թաղեիլ վէ թասիլինէ լիւզումի սահիհ վէ գաթի

տուող իրողութիւններ կամ նշաններ տեսնուին, կայսերական կառավարութիւնն այն տեղը պաշարման վիճակի մէջ դնելու իրաւունք ունի :

Պաշարման վիճակին հետեանըն էքաղաքային օրինաց առ ժամանակեալ աղարումն :

Պաշարման վիճակի մէջ դրուած տեղերուն վարչութեան եղանակն յատուկ օրէնքով մը պիտի կարգադրի :

Վեհափառ Սուլթանը միայն իշխանութիւն ունի Տէրութեան հողէն արաքսել այն անձիքն՝ որք ոստիկանութեան ձեռօք առնուած արժանա հաւատ տեղեկութեանց համեմատ՝ Տէրութեան ապահովութեան վստաբերող կը ճանչցուին :

Յօդ . 114 .

Նախնական կրթութիւնն ամեն Օամանցւոց համար պարտաւորիչ պիտի լինի : Գործադրութեան պարագայներն յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշուին :

Յօդ . 115 .

Սահմանադրութեան ոչ մէկ տրամադրութիւնը չ'կրնար որ և է պատճառանօք դադրիլ կամ անգործադրելի թողուիլ :

Յօդ . 116 .

Ի պահանջել հարկին, Սահմանադրութիւնը կրնայ բարեփոխիլ իւր մէկ քանի արամադրութեանց մէջ հետեւեալ պայմաններով .

կէօրինափութիւն հարտէ, զիբրի ակի շէքաեթի իլէ, թատիլի ճայիլ զապիլ լիբ : Շէօյլէ քի, եա հէյեթի վիւ քէլա, վէ եա հէյեթի Սեան, վէ եա հէյեթի Մէպուան թարափրնտան, իչ պու թատիլէ տայիր պիր թէքլիֆ վուգու պուրուզու հարտէ, էվիլէլա Մէճիսի մէպուանտա, աղայի միւրէթիէպէնին սիւլիւսանը էքսէրիյէթիլլէ գապուլ զլուսուր, վէ պու գապուլ, Մէճիսի աեանըն քէպալիք սիւլիւսանը էքսէրիյէթիլլէ թատիլգ իտիլտիքտէն սնրա, իրատէյի : էնիյէ տախի օ մէքքէլաէ սուտուր իսէր իսէ, թատիլ_ակը մէշրուհա տիւսթուր իւլ ամէլ զլուր, վէ Գանունու էասսինին թատիլի թէքլիֆ զլուսան պիր մատաէսի, պէր վէճհի մէշրուհ, միւ գաքէրաթը լազըմէսինին, իճրատըլա, իրատէյի սէնիյէէսինին սուտուրինէ գատար, հիւքմ վէ գուվիթիլի գայսլ իթմէքսիլիլին մէրի իւլ իճրա թութուլուր :

117 . Մատ .

Պիր մատաէյի գանունիյէէնին թէֆ սիրի լազըմ կէլաիքտէ, ումուրու աուլլէէէ միւ թատալիգ իսէ, թայեինի մանէասը Մահքէմէյի թէմէիգէ, վէ իտարէյի միւքիյէէէ տայիր իսէ, Շուրայի տէվիլէթէ, վէ իշպու գանունու էասսիտէն իսէ, Հէյեթի աեանապիտ տիր :

118 . Մատ .

Էլիէթմ տիւսթուր իւլ ամէլ պուլուսան նիզամսթ, վէ թէամիւլ, վէ տաաթ, իլէրուտէ վազ օ ունա

ֆուիօխութեան որ և է առաջարկութիւն, թէ Նախարարաց կողմէն լինի և թէ երկու ժողովոց միոյն կամ միւսին կողմէն, նախ պէտք է Նրեափոխանական ժողովոց քննութեանն ու որոշման ներկայանայ :

Եթէ առաջարկութիւնը սոյն ժողովոց անդամոց 2 5 էն ալ ընդունուի, ղեհ . Սուլթանին վաւերացմանը կը ներկայացուի, և եթէ կայսերական իրատէով հաստատուի, օրինաց զօրութիւն կտտանայ :

Սահմանադրութեան այն տրամադրութիւնն որ փոխօրէրու առաջարկութեան նիւթ ըլլայ, գործադրելի կը մնայ մինչև որ նոյն առաջարկութիւնն երկու ժողովոց որոշումէն անցնելով կայսերական իրատէով վաւերանայ :

Յօդ . 117 .

Սրինաց մեկնութիւնը կը վերաբերի քաղաքային և պատժական օրինաց մասին ղճուարէկ առնին, վարչական օրինաց մասին՝ Պետական խորհրդոց Սահմանադրութեան տրամադրութեանց մասին՝ Ներակուտին :

Յօդ . 118 .

Սյթմ գործադրութեան մէջ եզամամեն օրէնք կանոնք և սովորութիւնք պիտի շարունակին գործադրել քանի

ճաղ գալանիյն վէ նիզամսթ իլէ թատիլ վէ եա իլլա զլուսմատըճա՝ մէրի իւլ իճրա զլաճաղ տըր :

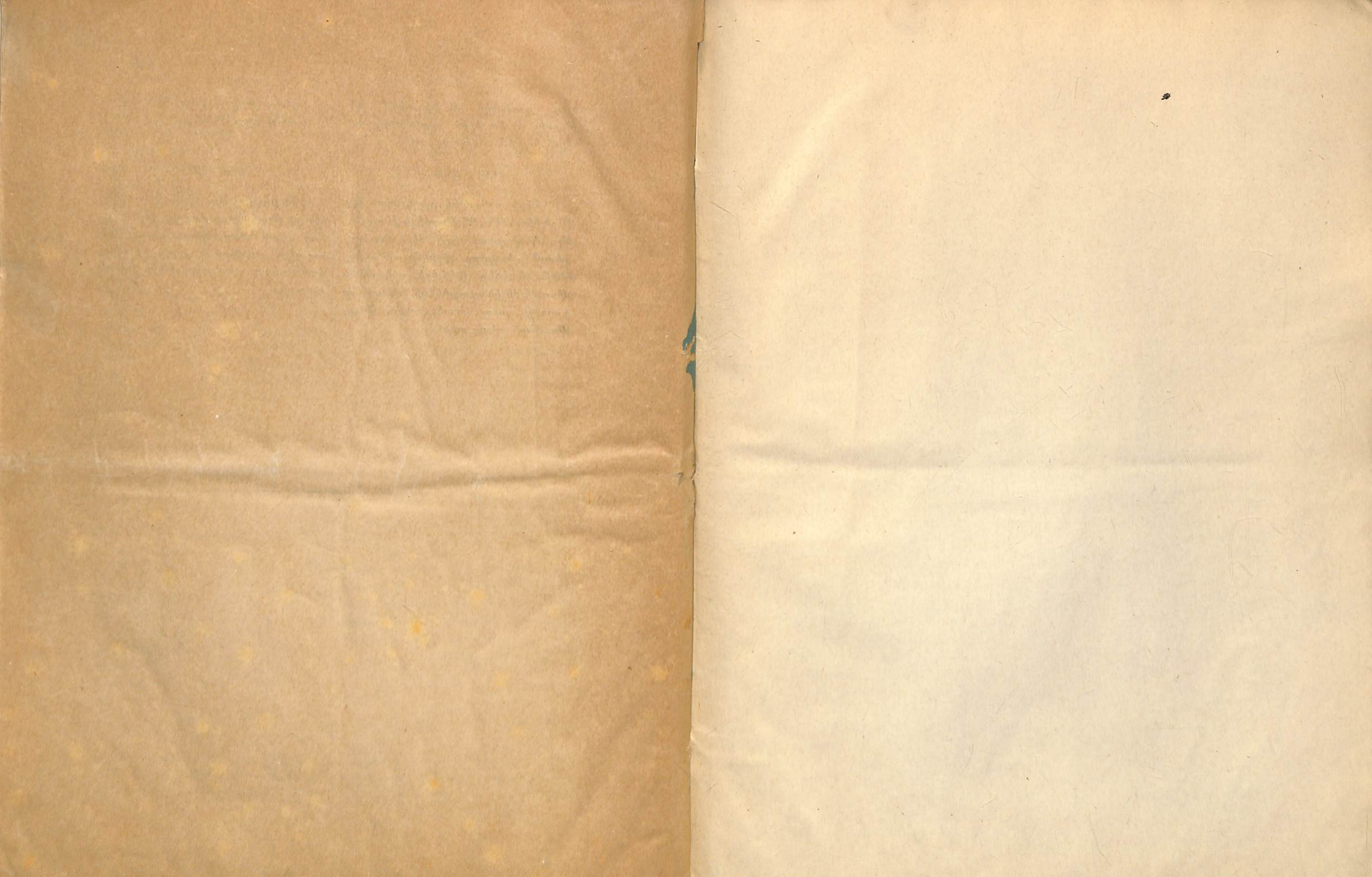
119 . Մատ .

Մէճիսի ումումիեէ տայիր զլան ֆիլյ 10 շէվիլալ, սէնէ 95 թարիլլի թալիմաթը մուվաղգաթանըն ճէրեանը ահքեամը, եալլընը պիրինճի տէֆա իճթիմա իտէճէք Մէճիսի ումումիին միւտտէթի ինագատիեէսի խիթամլինա գատար զլուպ, անտէն սոնրա հիւքմիւ ճարի տէյիլ տիր :

որ չ'փոփոխին կամ չ'լափանին օրինօք և կանոնադրութեամբք :

Յօդ . 119 .

1295 Շեվիլալ 10 . 16 28 հոկ . 1876 թուով ընդհանուր ժողովոց վերաբերեալ առժամանակեայ հրահանգն առաջին գումարման շըրջանին վալումէն ետե գործադրութէնէ պիտի գաղբի :

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0340619

